

2022

ARCHEOLOGIE NOTA Rijksweg 33 Te Harelbeke (West-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 847

MICHIEL LOVENIERS

MEREL VAN EYNDE

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 847

Archeologienota Rijksweg 33 te Harelbeke (West-Vlaanderen).

MICHIEL LOVENIERS

MEREL VAN EYNDE

Colofon

Uitgever	ADEDE bv
Jaar van uitgave	2022
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	David Janssens
ISSN	2033-6810

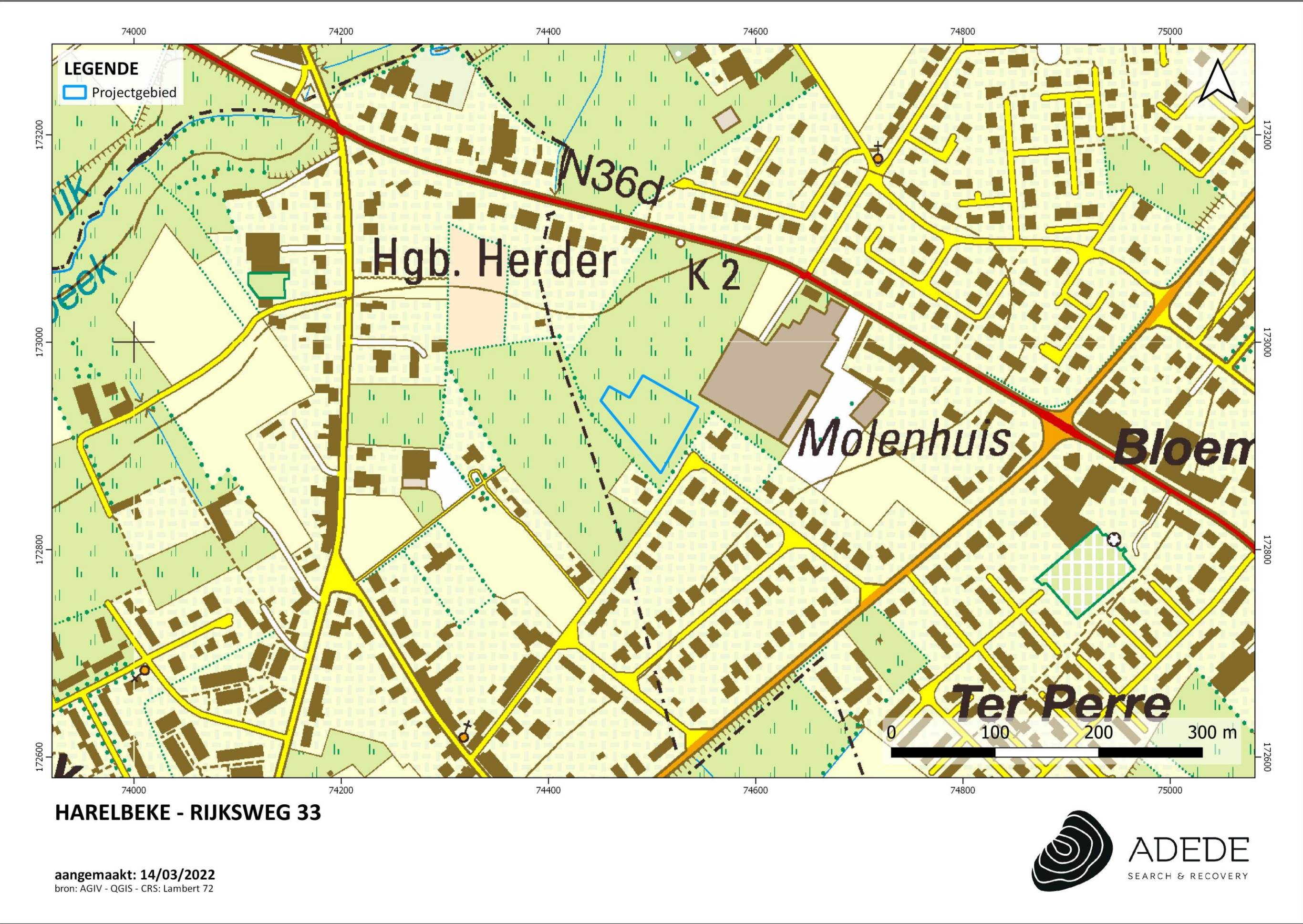
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

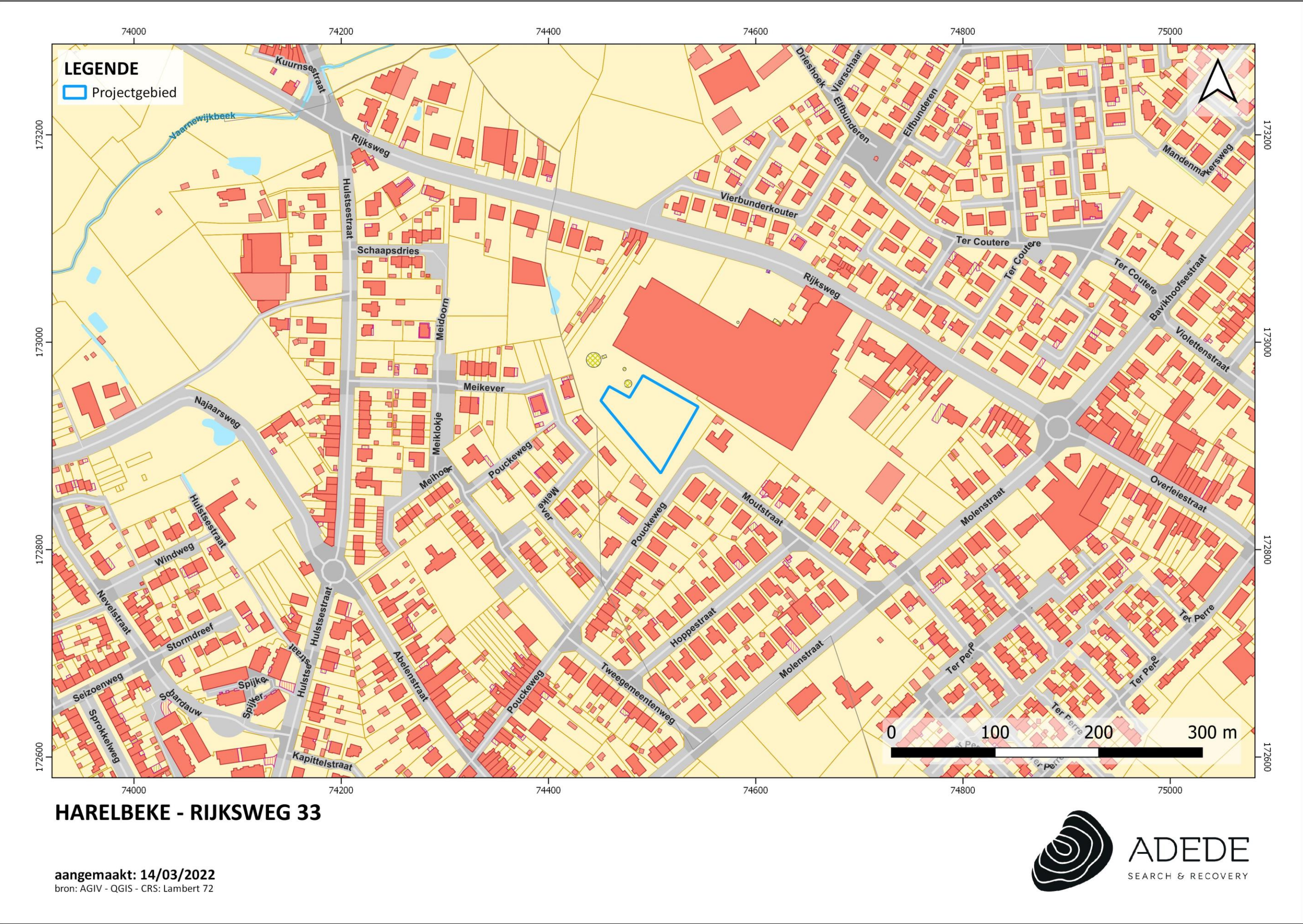
2.1	Archeologische voorkennis	- 8 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 8 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 8 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 9 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 9 -
2.6	Randvoorwaarden	- 9 -
2.7	Werkwijze	- 9 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 15 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 18 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 18 -
3.2.2	Quartair geologisch	- 19 -
3.2.3	Bodem	- 20 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 26 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 26 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 33 -
3.3.3	Luchtfoto's.....	- 38 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 42 -
3.4.1	Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving.....	- 42 -
3.4.2	CAI Indicatoren	- 43 -
4.1	<i>Werkwijze en strategie</i>	- 50 -
4.2	Situatie terrein.....	- 51 -
4.3	Assessment Landschappelijk booronderzoek	- 52 -
4.3.1	Bodem	- 52 -
4.4	Boorbeschrijvingen.....	- 54 -
4.4.1	Beschrijvingen	- 54 -
4.4.2	Boordigrammen.....	- 56 -
4.4.3	Boortransecten.....	- 61 -
4.5	Interpretatie landschappelijk booronderzoek.....	- 62 -
4.6	Onderzoeksvragen.....	- 64 -
6.1	Archeologienota's.....	- 69 -
6.2	Websites	- 69 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	Bureauonderzoek: 2022C230 LBO: 2022D207
Site	Brouwerij De Brabandere Rijksweg 33 Harelbeke
Projectsigle ADEDE	HAR-RIJ
Ligging	Rijksweg 33 8530 Harelbeke
Soort onderzoek	Bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Aanleggen van verhardingen
Uitvoerder	ADEDE bv
Erkenningsnummer ADEDE bv	2015/00058
Erkend archeoloog	David Janssens OE/ERK/Archeoloog/2018/00215
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bv
Bibliografische referentie	M. Loveniers en M. Van Eynde, 2022, Archeologienota Rijksweg 33 te Harelebeke (West-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 847, Gent.
Grootte projectgebied	4286 m ²
Periode uitvoering	Maart en april 2022
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek
Verstoorde zones	n.v.t.

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen het onderzoeksgebied werd tot op vandaag nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de ruime omgeving zijn wel archeologische waarden gekend. Deze zullen verder worden toegelicht onder hoofdstuk 3.4.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handeling waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het gebied is niet gelegen in een vastgestelde archeologische zone, noch in een archeologische site. Aangezien er een deel van de verharding gelegen is binnen een 'woonzone' aangeduid volgens het BPA (wij wijken hier in de aanvraag van de voorschriften van af) is een archeologienota vereist.

2.5 Beschrijving geplande werken

Het bedrijf Brouwerij De Brabandere gelegen in de Rijksweg 33 te Harelbeke wenst binnenkort een omgevingsvergunningsaanvraag (OVA) in te dienen voor het aanleggen van verhardingen. Hiervoor zullen afgravingen gebeuren over zo goed als het gehele perceel tot 0,50m onder de rand van het beton, goed voor ca. 4357m³. Op het terrein is op heden een helling/niveauverschil naar de achterzijde toe waardoor dit betekend dat er gemiddeld ca. 50cm-MV grond zal uitgegraven moeten worden.

Concreet gaat het om het aanleggen van een deel betonverharding (3079m²), ca. 35cm diep en een deel waterdoorlatende verharding in de vorm van een parkeerzone in grasdallen (1770m²) met een ingreep tot 30 cm diep. Er worden geen gebouwen/constructies geplaatst. Ten slotte wordt het zuidelijke talud aangevuld met ca. 1m of 270m³ grond. De oostelijke reeds bestaande talud zal volledig afgegraven worden.

2.6 Randvoorwaarden

De opdrachtgever wenst de haalbaarheid van de omgevingsvergunning te toetsen alvorens kosten te maken in het kader van archeologisch onderzoek. Eventueel onderzoek met ingreep in de bodem dient daarom in uitgesteld traject plaats te vinden.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt

vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van Villaret, 1745-1748
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

Opmetingsplan

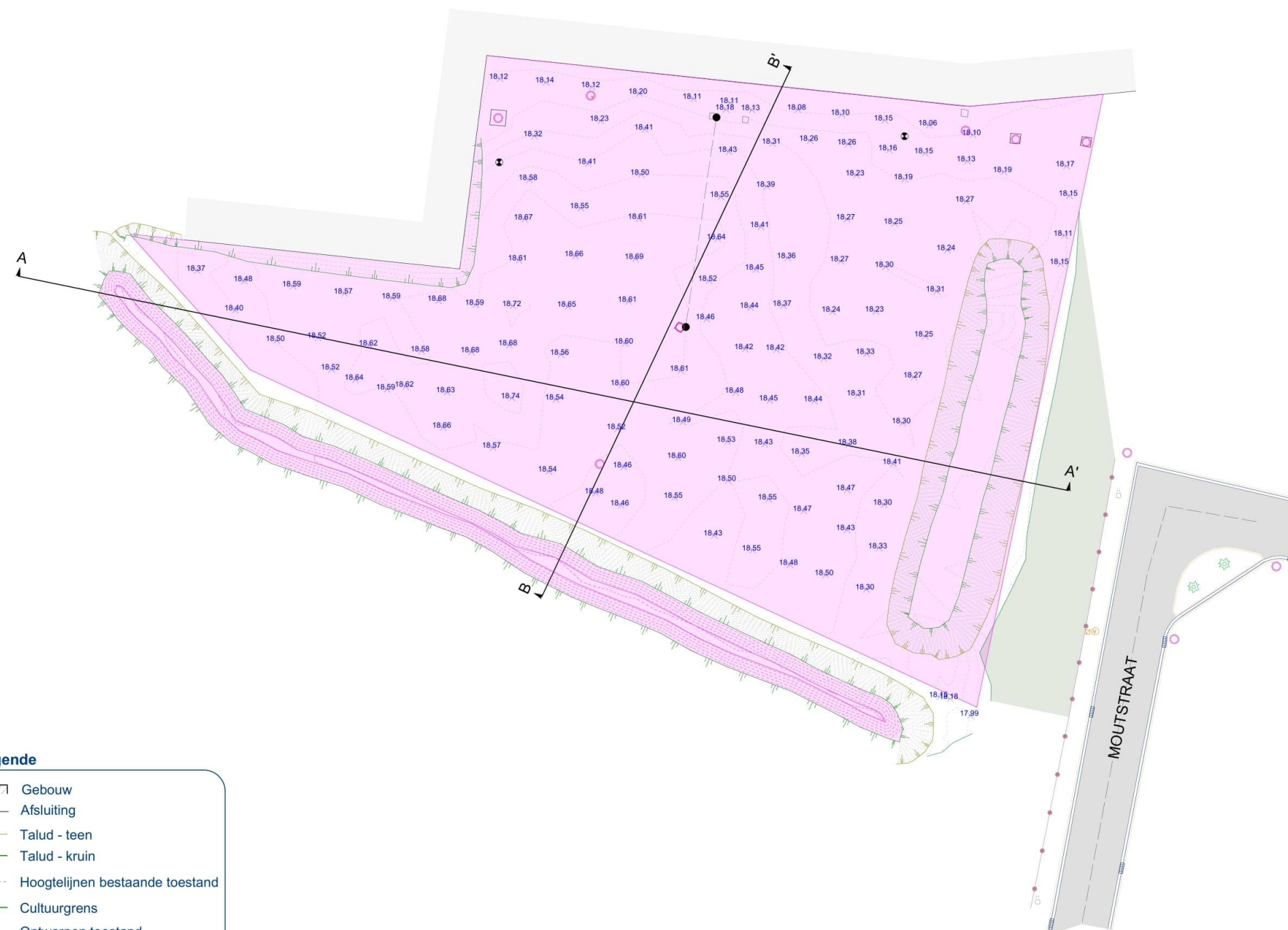
Brouwerij De Brabandere

Rijksweg 33, 8531 HARELBEKE

schaal: 1/500

- Afgraving tot 0.50m onder rand beton: 4357m³
- Aanvulling talud +1m: 270m³

Legende

-
- Gebouw
 Afsluiting
 Talud - teen
 Talud - kruin
 Hoogtelijnen bestaande toestand
 Cultuurgrens
 Ontworpen toestand

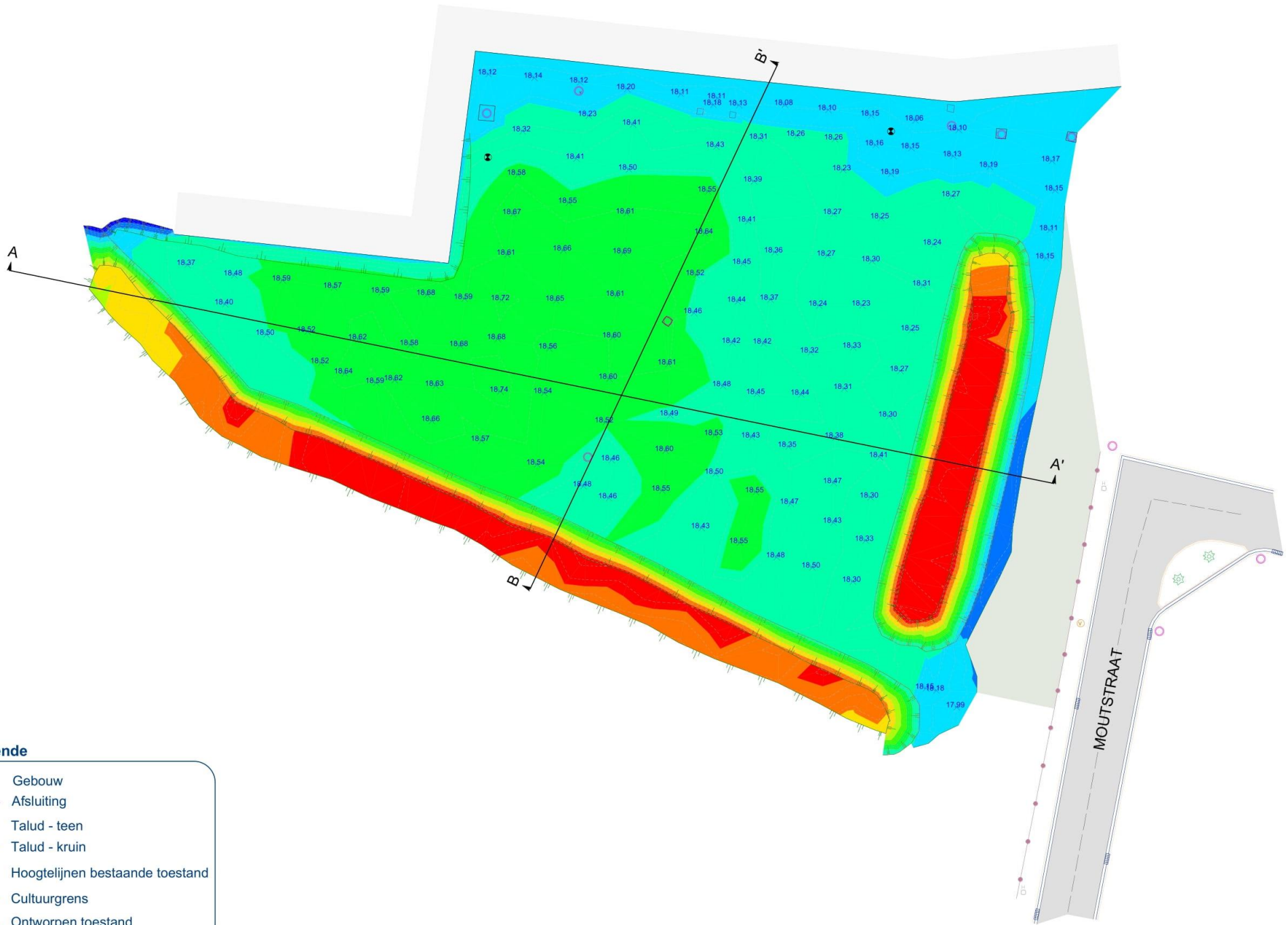
Opmetingsplan

Brouwerij De Brabandere

Rijksweg 33, 8531 HARELBEKE

schaal: 1/500

Legende Kleurenkaart

[17.361, 17.649]
[17.649, 17.937]
[17.937, 18.226]
[18.226, 18.514]
[18.514, 18.802]
[18.802, 19.090]
[19.090, 19.378]
[19.378, 19.667]
[19.667, 19.955]
[19.955, 20.243]

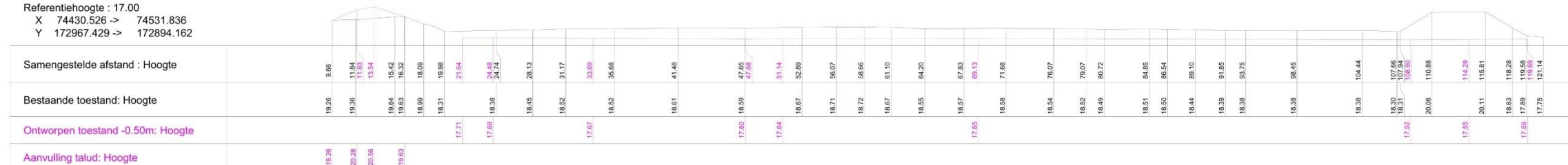
Legende

	Gebouw
	Afsluiting
	Talud - teen
	Talud - kruin
	Hoogtelijnen bestaande toestand
	Cultuurgrens
	Ontworpen toestand

Brouwerij De Brabandere
Rijksweg 33, 8531 HARELBEKE

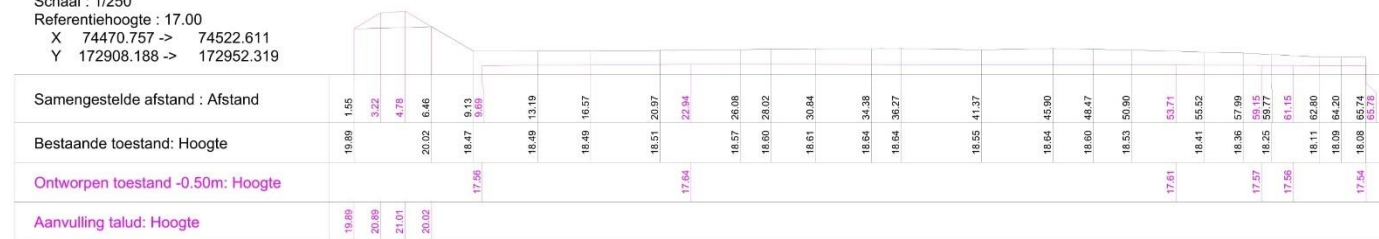
A-A'

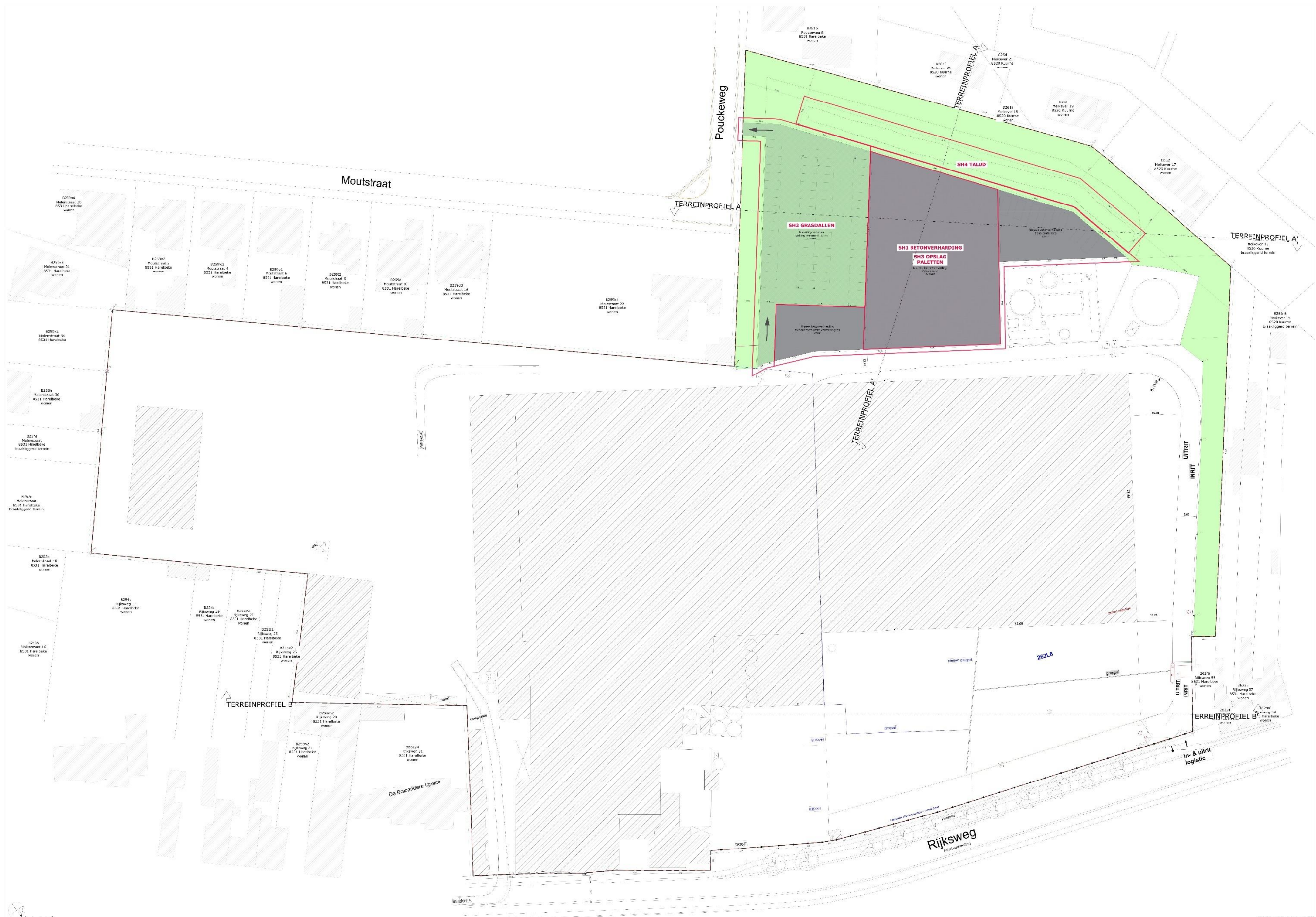
Schaal : 1/250
Referentiehoogte : 17.00
X 74430.526 -> 74531.836
Y 172967.429 -> 172894.162

B-B'

Schaal : 1/250
Referentiehoogte : 17.00
X 74470.757 -> 74522.611
Y 172908.188 -> 172952.319

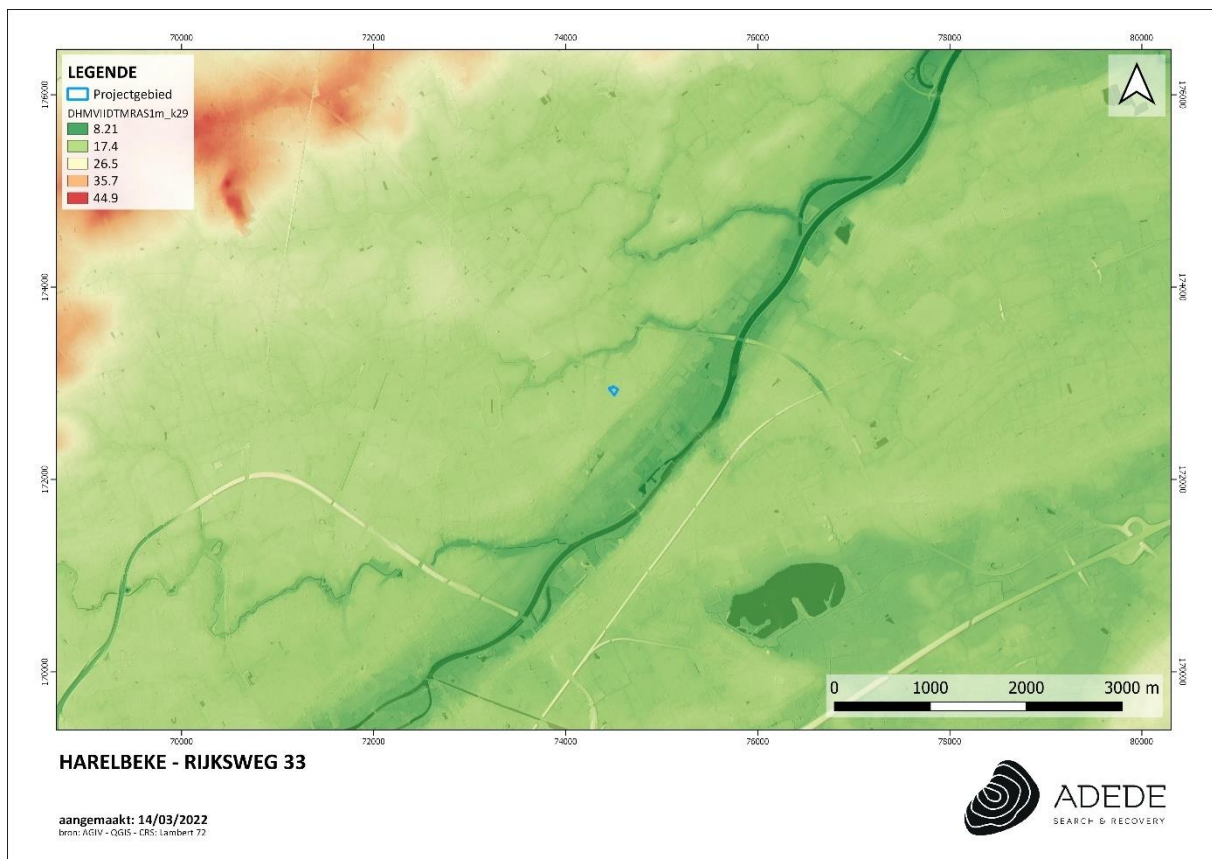
3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het projectgebied ligt ca. 1,8 km ten Oosten van de historische dorpskern van Kuurne en ca. 1.2 km ten noordwesten van Harelbeke.

Het projectgebied ligt in de Vlaamse zandleemstreek in de vlakte van de Leie. Dit is een relatief brede vlakte gelegen in de Vlaamse Vallei waarin de Leie en haar zijrivieren/zijkken stromen richting het noordoosten. Ten noorden van het projectgebied stroomt de Vaarnewijkbeek die 1.4 km ten oosten uitmondt in de Leie. Deze beek bezit ter hoogte van het projectgebied een natuurlijk meanderend verloop. 75 m ten noorden van de Rijksweg ontspringt de Vondelbeek die 1,5 km ten noordoosten uitmondt in de Hazebeek. De Hazebeek mondt uit in de Leie. De Vondelbeek bezit in tegenstelling tot de Vaarnewijkbeek een vrij rechtlijnig verloop. Op het terreinprofiel is te zien dat het projectgebied op een iets hoger gelegen deel tussen de Vaarnewijkbeek en de Leie gelegen is.

In het noordoosten van het projectgebied bedraagt de hoogte 18 m TAW. Hierna daalt het reliëf zeer licht tot een hoogte van 17,6 m TAW in het zuidwesten van het projectgebied. Vanaf het projectgebied daalt het reliëf richting de Vaarnewijkbeek tot een hoogte van 14m TAW.

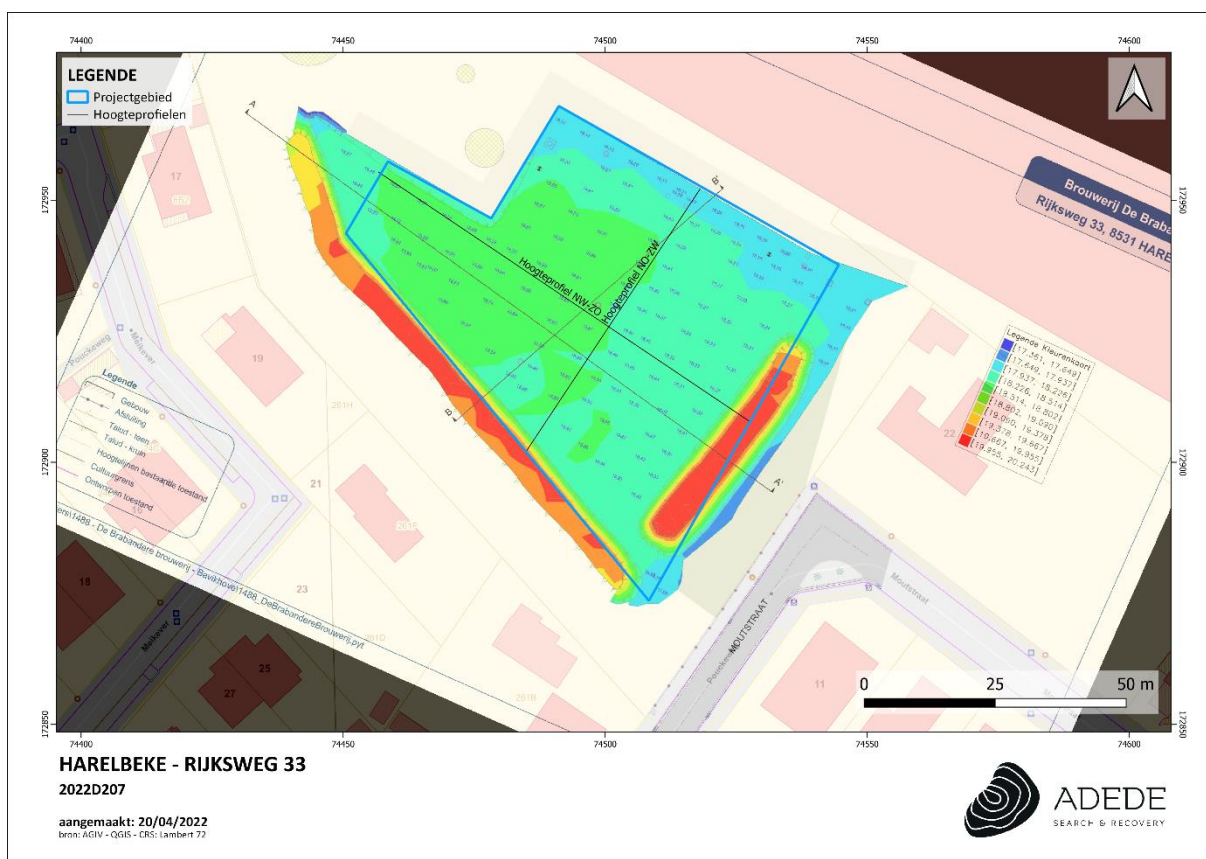

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHM VII, digitaal terreinmodel 1m.

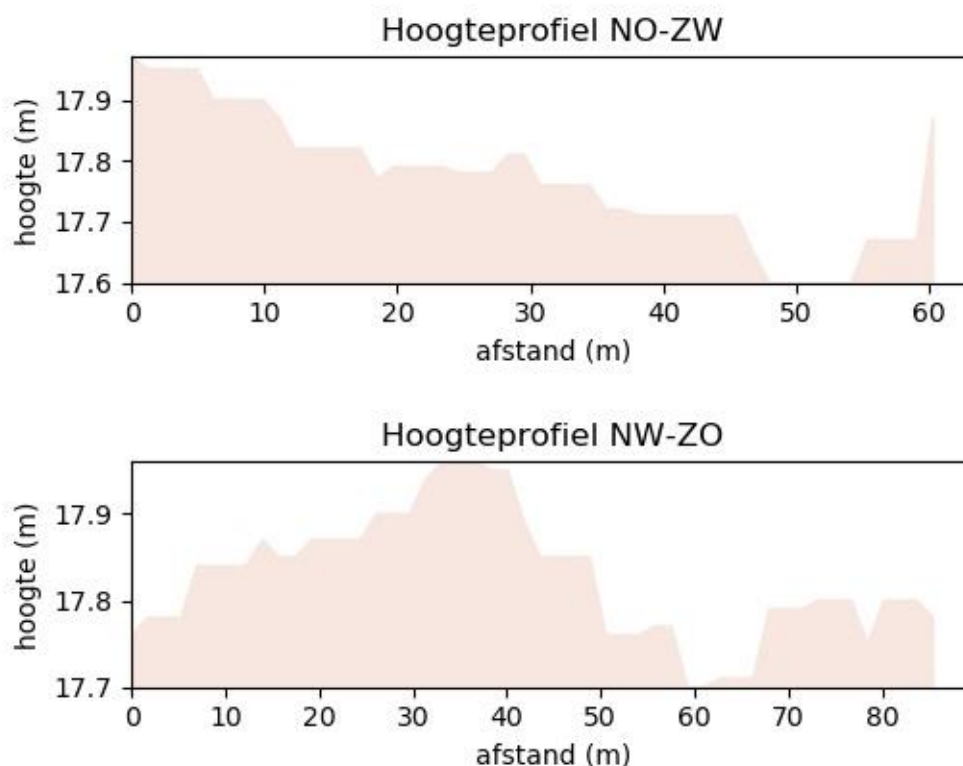
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DTHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Het hoogteverloop van het projectgebied is nog gewijzigd na het opstellen van het DTHM, dit wordt duidelijk op het opmetingsplan dat aangeleverd werd door de klant en de opmeting tijdens het Landschappelijk bodemonderzoek (infra). Het talud dat in het oosten van het projectgebied aanwezig is, is namelijk niet aanwezig op het DTHM, maar wel op het opmetingsplan. Ook liggen de TAW-metingen op het opmetingsplan hoger dan op het DTHM, dit kan het gevolg zijn van een kunstmatige ophoging van het terrein. De hoogtemetingen volgens het opmetingsplan variëren tussen 18,1-18,2m TAW in het noordoosten en 18,6-18,7 in het noordwesten. De aanwezige taluds hebben een hoogte van 19,9-20,25m TAW.

Figuur 3. Situering van het projectgebied op het opmetingsplan.¹

¹ Aangeleverd door de opdrachtgever.

Figuur 4. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. Op deze kaart maakt het projectgebied deel uit van de Formatie van Kortrijk, Lid van Moen. Deze Formatie, die samen met de formatie van Tielt en de formatie van Gentbrugge de Ieper groep vormt, bestaat uit een pakket mariene zandige klei, tot 125 meter dik, met weinig macrofossielen uit het vroege Ieperiaan, afgezet in de zee die België bedekte tijdens het Ypressiaan (Vroeg-Eoceen, rond 52 miljoen jaar oud).² Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingssmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingssmilieu). Het Lid van Moen is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar

² https://nl.wikipedia.org/wiki/Formatie_van_Kortrijk

het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleigere afzetting. De Tertiair geologische kaart verwijst ook naar de aanwezigheid van Nummulites Planulatus.

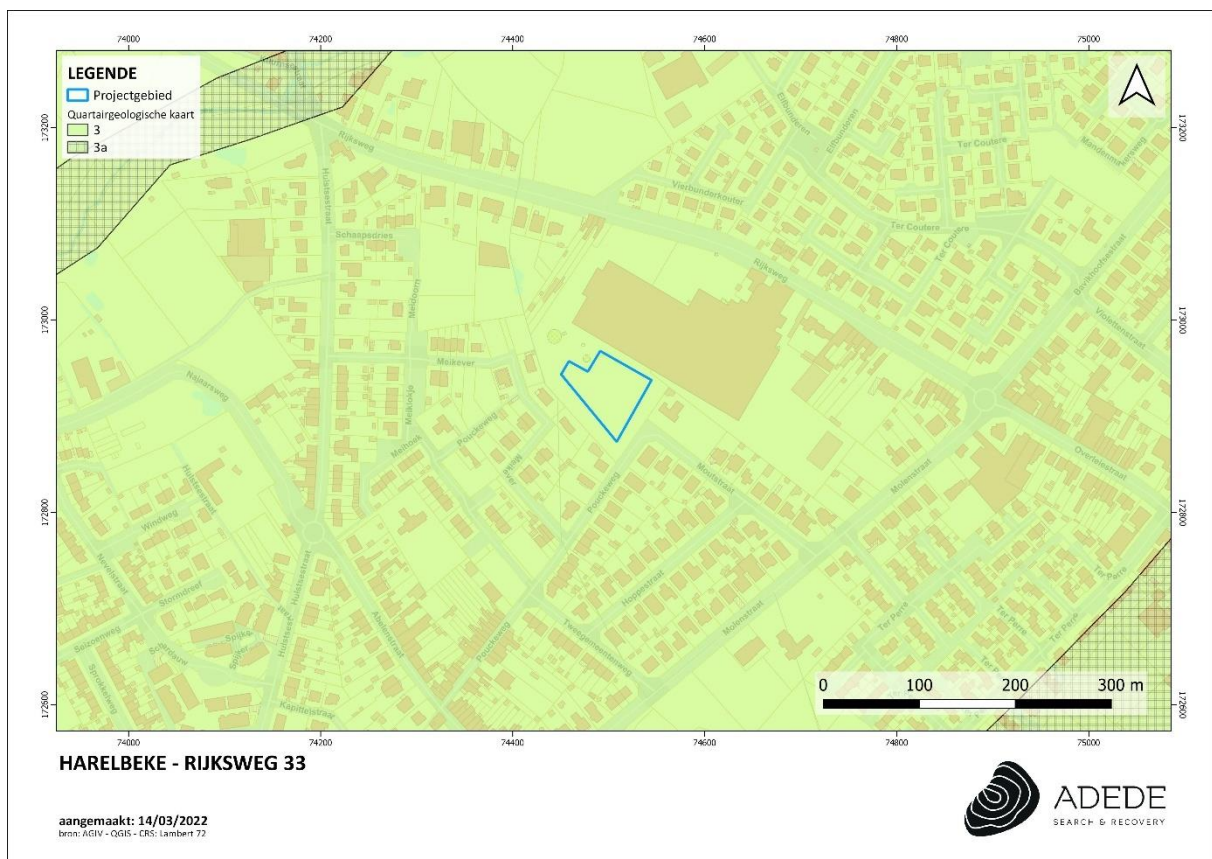
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Op de Quartair geologische kaart staat het projectgebied gekarteerd als type 3.

Bij dit profieltype zijn er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig boven op de Pleistocene sequentie. Dit profieltype is opgebouwd uit volgende lagen:

- Elpw: Dit zijn eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holoceen. In het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen bestaan deze afzettingen voornamelijk uit silt (loess) en in de meer noordelijke en centrale delen van Vlaanderen, waar het onderzoeksgebied zich bevindt, zijn deze opgebouwd uit zand tot zandleem. Met mogelijks HQ: hellingsafzettingen van het Quartair.
- Flpw: Dit zijn fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Op de bodemtype kaart staan verschillende delen van het projectgebied gekarteerd als bodemtype Pbaz: Dit betreft een droge licht zandleembodem met textuur B horizont. Deze gronden hebben doorgaans een bouwvoor die 20-30 cm dik is, (donker)grijsbruin, matig humeus en die rust op een bruinachtige zwak humeuze overgangshorizont van 20-30 cm dikte waaronder soms een enigszins uitgeloopte horizont voorkomt. De gave of verbrokkelde textuur B begint op 70-90 cm. Roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120 cm. Variërende substraten kunnen op wisselende diepte aanwezig zijn. De waterhuishouding is goed in de winter; iets te droog in de zomer. De bodems zijn geschikt voor de meeste akkerbouwteelten; matig goed voor tarwe en bieten; geschikt voor

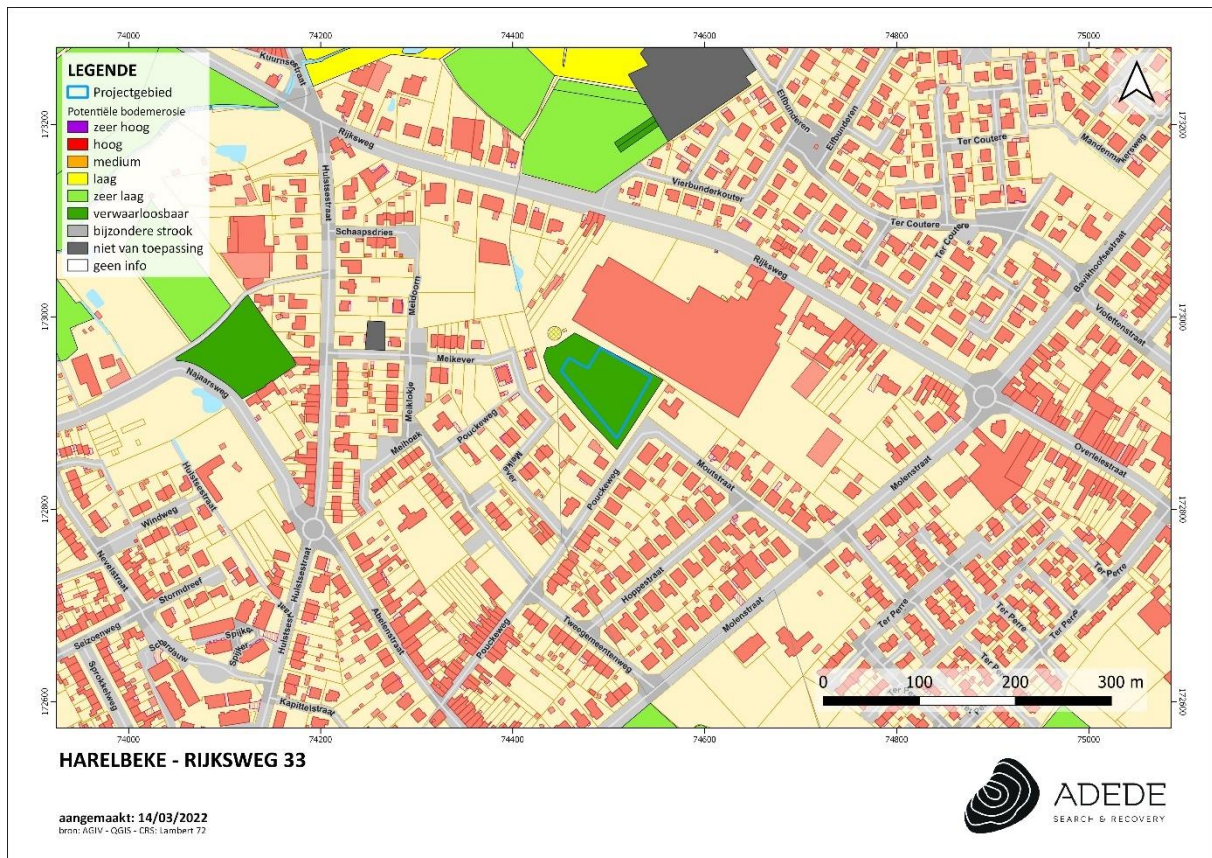
extensieve tuinbouw vooral schorseneer en wortelen. De bodems kenmerken vooral Tardiglaciaire kouterruggen.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

De potentiële bodemerosie per perceel houdt rekening met onder meer het bodemtype, de hellingsgraad en de lengte van de helling van het perceel. Het houdt echter geen rekening met het huidige landgebruik. Op de potentiële bodemerosiekaart is te zien dat de percelen binnen het plangebied geïnventariseerd zijn als “verwaarloosbaar”.

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

Op de erosiegevoeligheidskaart bevindt het projectgebied zich in weinig/zeer weinig erosiegevoelig gebied.

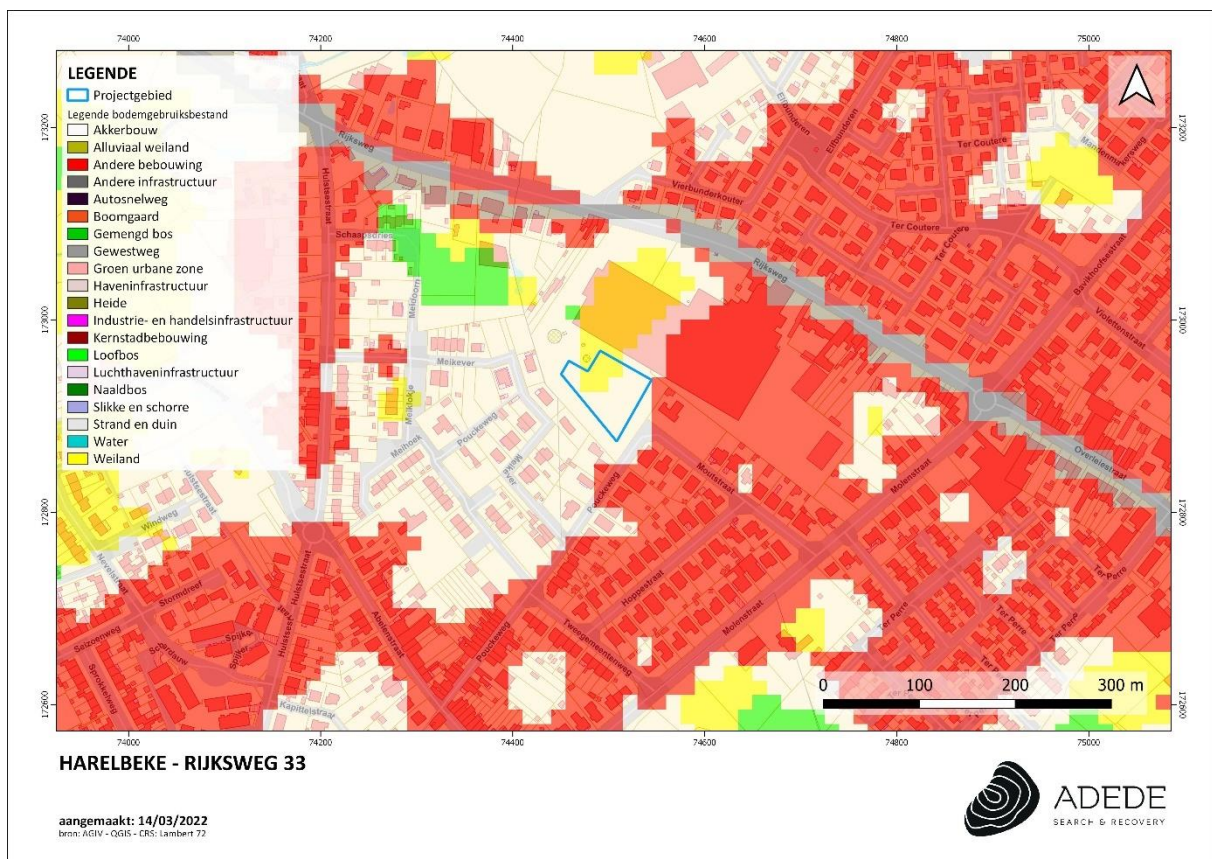

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

Om het landgebruik ter hoogte van het onderzoeksgebied na te gaan werd gebruikt gemaakt van het bodemgebruiksbestand, opname 2001. Hierop valt te zien dat het onderzoeksgebied als volgt gekarteerd staat:

- Akkerbouw (wit): Concreet betreft dit op een bodem die gebruikt wordt in rotatiesystemen waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.
- Weiland (geel): Dit betreft een bodem bedekt met gras, die niet gelegen is in het overstromingsgebied van een rivier.

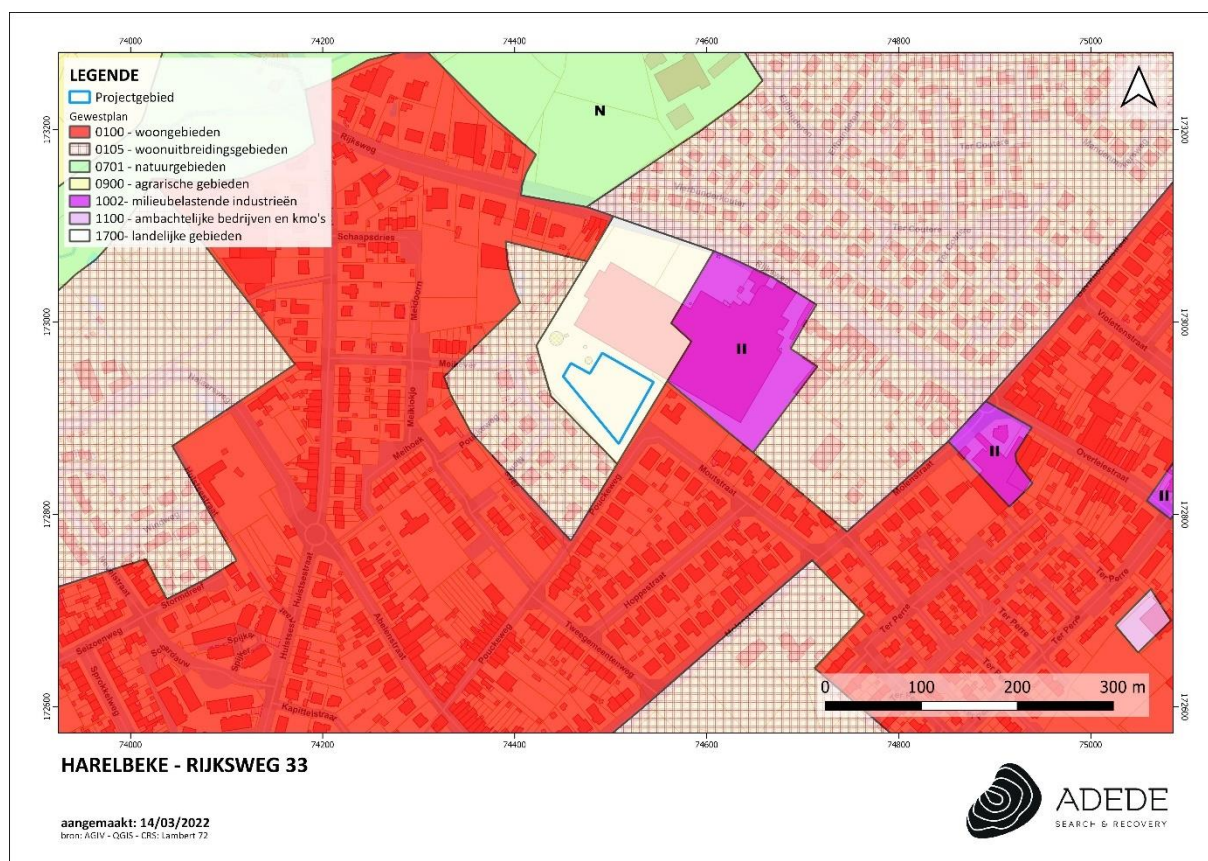

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Op het gewestplan staat het volledige projectgebied gekarteerd als:

- Landelijke gebieden: Betreft de agrarische gebieden, de bosgebieden of de groene ruimten die niet op het plan zijn afgelijnd, of onder voorbehoud staan van voornoemde gebieden. Hierop volgend bijzondere bepalingen betreffende deze zones, worden enkel die handelingen en werken toegestaan welke noodzakelijk zijn voor het behoud van de huidige bestemming.

Figuur 11. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Deze algemene historische situering is voornamelijk gebaseerd op de inventaris van onroerend erfgoed voor het geografisch thema “Harelbeke”.³

Uit de vondst van tal van gebruiksvoorwerpen in vuursteen, kan worden afgeleid dat de omgeving van Harelbeke zeker vanaf het Epi-Paleolithicum (circa 10.000-9.000 voor Christus) door de mens werd bewoond. Deze mensen hielden er een rondtrekkend bestaan op na, waarbij ze zich voedden door middel van jacht, visvangst en het verzamelen van planten en vruchten. Ook uit de hierop volgende periode, het Mesolithicum (9.000-4.300 voor Christus) zijn verschillende vindplaatsen gekend in Harelbeke. Het gros van de vindplaatsen van vuurstenen voorwerpen is gesitueerd aan de hogere oevers van de Gavers, een grote en natte komvormige laagte. Zowel op de westelijke als op de noordelijke oevers werden meerdere concentraties van vuurstenen gebruiksvoorwerpen gevonden. Men mag echter aannemen dat er ook op andere locaties in Harelbeke oude archeologische vindplaatsen te situeren zijn, die tot op heden echter onontdekt zijn.

Vondsten of vindplaatsen uit het Neolithicum (de introductie van de landbouw), de Bronstijd of de IJzertijd zijn relatief schaars in Harelbeke, maar wellicht heeft dit voor een groot deel te maken met de stand van het archeologisch onderzoek. Bij de archeologische opgravingen in de Collegewijk in de jaren 1970 werden verschillende kuilen en voorwerpen gevonden die in deze perioden kunnen worden toegeschreven, maar de gegevens over de bewoners of gebruikers blijven vaag. Bij recente opgravingen op de grens met Kortrijk (bedrijventerrein Evolis, Luipaardstraat) werden eveneens een aantal kuilen met aardewerk uit de IJzertijd aangetroffen.

Terwijl de sporen van de menselijke bewoning vóór het begin van onze tijdrekening relatief vaag blijven, verandert dit drastisch met de komst van de Romeinse beschaving. De integratie van onze contreien in het grote Romeinse rijk bracht een sociale en economische omwenteling met zich mee, die zich onder meer vertaalt in de archeologische vindplaatsen. Hierbij gaat het zowel om dorpen of gehuchtjes (bijvoorbeeld de site van de Collegewijk), tot eerder geïsoleerde erven. Men neemt aan dat quasi het volledige landschap in cultuur was gebracht. Wellicht bevonden zich op het grondgebied van Harelbeke minstens twee hoofdbanen, namelijk de heirweg van Cassel naar Tongeren (over Kortrijk en Stasegem naar Oudenaarde) en een weg op de oostelijke oever van de Leie. Deze hoofdbanen waren op hun beurt verbonden met tal van kleine landwegen, zoals geïllustreerd bij de opgravingen op bedrijventerrein Evolis. Het gros van de bewoning is te verbinden met dit wegennet. De meest spectaculaire Romeinse site is andermaal te situeren op de westelijke

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14760>

oever van de Gavers ter hoogte van de huidige Collegewijk (Kastanjelaan, Stasegemsestraat). Uit de opgravingen bleek dat zich hier in de Romeinse tijd een aanzienlijk dorp ontwikkelde, mogelijk zelfs met stedelijke allures. Niet alleen werden tal van sporen van gebouwen aangetroffen, ook werden er een groot aantal graven aangetroffen, waterputten en zelfs een offerkuil die in verband wordt gebracht met een heiligdom. In deze kuil werden onder meer ruim 200 pijpen en godenbeeldjes gevonden. Ook op de noordelijke oever van de Gavers werden sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen, onder meer in de Gaversstraat en nabij sportcentrum De Mol. Daarnaast werden ook in het centrum van Harelbeke en op Steenakker (nabij Beveren-Leie) meerdere Romeinse sporen aangetroffen, die wijzen op een actieve Romeinse bewoning langs de Leie.

De oudste vermelding van de naam Harelbeke zou dateren van het jaar 629. In 691 vermeldt men "Harlebecca". Voor de benaming Harelbeke geeft M. Gysseling drie etymologische verklaringen. Ten eerste zou het Germaanse "harula" zandige heuvelrug betekenen. Deze verklaring lijkt aanvaardbaar, aangezien op de zandige heuvelrug nabij de Sint-Salvatorskerk enige overblijfselen van een nederzetting zijn teruggevonden, waarop Harelbeke later is tot ontwikkeling gekomen. Als tweede mogelijkheid leidt Gysseling "harel" af via "akar", wat glanzen betekent. Harelbeke zou dan glanzende beek betekenen. Misschien was er sprake van een natuurlijke stroomversnelling waarop de graven van Vlaanderen hun banmolens lieten optrekken. Volgens taalkundige Albert Carnoy is "harla" een variant van "har" of "harw" (droog, ruw, hard), waardoor Harelbeke ruw water zou betekenen. De derde verklaring van Gysseling wordt echter uitgesloten door J. De Vries: "harula" zou vlasvezel betekenen, wat voortleeft in het Nederlandse harrel of herel. Andere eveneens minder plausibele verklaringen zijn dat "harel" is afgeleid van Haribald of dat "har" mogelijk verwijst naar een hoofdman (woonplaats van een hoofdman aan de beek). Het oud Diets "(h)erle" of "(h)arle" betekent els (het dorp aan de Elzenbeek of aan een beek met elzenbosjes).

Hoewel uit de etymologie blijkt dat Harelbeke als woongemeenschap opklimt tot de vroege middeleeuwen (7de eeuw) zijn hiervoor geen archeologische aanwijzingen: de oudste sporen in het centrum van Harelbeke stammen pas uit de volle middeleeuwen (11de-12de eeuw). Materiële sporen van het vroegmiddeleeuws kapittel of van de bewoning uit de periode tussen de 4de en de 11de eeuw, ontbreken tot op vandaag volledig.

In de middeleeuwen ligt het grondgebied van het huidige Harelbeke vermoedelijk deels in het Methelawoud dat zich uitstreckte over Beveren-Leie (Waregem), Desselgem (Waregem) en Deerlijk en uitlopers had naar Waregem en Harelbeke. Het woud was in de 10de eeuw in het bezit van de Gentse Sint-Pietersabdij, dat in de loop van de 11de en 12de eeuw het woud liet rooien in functie van landbouw.

Vermoedelijk bestaat reeds in het begin van de 9de eeuw een eerste bidplaats te Harelbeke. Dit kerkje zou naar verluidt door forestier Liederik (793-817) zijn opgericht als huiskapel bij een grafelijke

woonst. De forestiers van Harelbeke, Liederik, Ingelram (817-?) en Audacer, zouden daadwerkelijk hebben bestaan, maar hun in de geschiedenis aangenomen onderlinge verwantschap zou berusten op een legende. De monniken van de Sint-Pietersabdij te Gent probeerden namelijk de dynastie van de graven van Vlaanderen zo ver mogelijk in het verleden te laten opklimmen, om zo de dynastie meer prestige te geven. Aangezien Boudewijn V (1035-1067) reeds algemeen aanvaard werd als grondlegger van het graafschap, krijgen Liederik, Ingelram en Audacer niet de titel van graaf, maar worden zij koninklijke opzichters van de uitgestrekte bossen en wouden die tot koninklijk bezit behoren. In de 12de eeuw kent men de benaming forestiers toe. Op het einde van de 9de eeuw maakt graaf Boudewijn II (863-918) gebruik van de verzwakking van het Karolingische rijk om Harelbeke samen met andere staatseigendommen aan te slaan als persoonlijk bezit. Tot het grafelijke domein behoren ook een grafelijke spijker (op de heerlijkheid Overacker), belast met het innen van de cijns in natura, de grafelijke banmolens op het Leie-eiland en een leenhof met talrijke lenen en achterlenen. Bepaalde bronnen vermelden dat de grafelijke residentie, die mogelijk gelegen was ten oosten van de kerk op de vlakke zandrug bij het Paretteplein, al in 879 zou zijn verwoest door de Noormannen, terwijl de Vita Sancti Bertulfi (circa 1073) de verwoesting pas situeert in de eerste helft van de 10de eeuw. Harelbeke zou namelijk in de opstand van de Kortrijkzanen circa 922 tegen hun reïntegratie in het graafschap Vlaanderen door graaf Boudewijn IV verwoest worden.

Tussen 935 en 939 laat graaf Arnulf I (918-965) een stuk van het gebeente van Sint-Bertulfus onderbrengen in een kerk bij zijn grafelijke verblijfplaats. Uit de Vita Sancti Bertulfi, die dit verhaal brengt, kan enkel worden afgeleid dat op dat ogenblik in Harelbeke al een kerk bestaat, die niet in functie van de relieken is opgetrokken. Verschillende auteurs vermelden echter dat graaf Arnulf de kerk circa 940 heropricht, vermoedelijk na het er onderbrengen van de stukjes beenderen. In een poging van graaf Boudewijn IV (988-1035) om het gebied rond Kortrijk terug bij zijn bezittingen in te lijven, ontstaan op het einde van de 10de eeuw intense gevechten tussen de inwoners van Harelbeke en Kortrijk en een grote brand, waarbij onder meer de toenmalige kerk wordt verwoest. Vermoedelijk heeft dat kerkgebouw al stenen muren, want er is beschreven hoe het dak ervan instort.

Onder Boudewijn V (1035-1067) wordt het graafschap Vlaanderen hervormd. Harelbeke behoorde tot het graafschap Vlaanderen, meer bepaald tot de kasselrij Kortrijk. Deze kasselrij is onderverdeeld in vijf roeden, waaronder de roede van Harelbeke die verder is opgedeeld in 18 parochies (Harelbeke-binnen, Harelbeke-buiten, Sint-Eloois-Vijve, Waregem, Hulste, Ooigem, Bavikhove, Kuurne, Ingelmunster, Sint-Denijs, Zwevegem, Moen, Vichte, Otegem, Heestert, Deerlijk, Beveren-Leie en Desselgem).

Tussen 1035 en 1042 stichten graaf Boudewijn V en zijn echtgenote gravin Adela ter ere van hun vermeende voorvader Liederik het Sint-Salvatorskapittel. Daarbij schenkt de graaf aan het kapittel

onder meer de kerk van Harelbeke en enkele altaren onder meer in Zwevegem. Voor deze gelegenheid laten ze ook de kerk wat ruimer heropbouwen. Van de 11de-eeuwse kerk zijn sporen noch aantekeningen bewaard. Wel zou ze gebouwd zijn op een driebeukige crypte, waarin graaf Robrecht I de Fries (1067-1093) op het einde van de 11de eeuw een altaar ter ere van Sint-Pieter opricht en vanwaar de latere benaming de capelle van Sinte Pieters inden crogh is afgeleid. De oprichting van het kapittel wordt door bisschop Balduinus en de Franse koning Filips I (1052-1108) in 1063 bevestigd. Het kapittel voert aanvankelijk de administratie uit van de grafelijke nederzetting en bezat het patronaatsrecht. In 1070 wordt de kapittelkerk exempt gemaakt, wat wil zeggen dat de kanunniken enkel verantwoording verschuldigd waren aan de paus en niet aan de bisschop van Doornik. De legende vertelt dat gravin Adela in 1063 ook het hospitaal (Marktstraat) zou hebben gesticht.

Volgens opgravingen in de eerste helft van de 20ste eeuw, opgetekend door onder meer broeder Firmin (1940) en Devlieghe (1959), wordt de 11de-eeuwse kerk in de laatste decennia van de 12de eeuw herbouwd tot een romaanse driebeukige kruiskerk in Doornikse steen. Boven de viering verheft zich een toren die op elke zijde door negen gesplitste galmgaten is opengewerkt, een unicum in onze gewesten. Tijdens dezelfde bouwcampagne wordt ook de crypte aangepast met een drielobbige kooruitbouw.

Tijdens de 13de en 14de eeuw verandert de grafelijke heerlijkheid Harelbeke meermaals van eigenaar: zo is het onder meer eigendom van graaf Filips I (1168-1191), graaf Boudewijn IX (1194-1205) en de familie de Courtenay. In 1335 verleent Filips VI van Valois, heer van Harelbeke, de stad Harelbeke het recht de draperie of de lakennijverheid uit te oefenen.

Vermoedelijk in 1341 wordt het hospitaal van Harelbeke (Marktstraat) gesticht, in elk geval ten laatste in 1359 want in een document uit dat jaar maakt Filippus d'Arbois, bisschop van Doornik, bekend aan Egidius Smaelkin, kapelaan in de Sint-Salvatorskerk, dat hij een kapel heeft gesticht in het Sint-Niklaashospitaal van Harelbeke. Een andere instelling van kerkelijke aard vindt men in die periode terug op het goed "Te Halle". Archeologische opgravingen op het einde van de jaren 1970 tonen aan dat het goed reeds tijdens de 13de of 14de eeuw van een bakstenen woonhuis is voorzien. In 1331, wanneer Margareta de Halle eigenares is, wordt op het goed een kapel ter ere van de Heilige Amandus gesticht. In 1382 wordt het goed verwoest en het woonhuis heropgetrokken. Eén van de eerste gekende bewoners van het goed "Harlembois" (Kortrijksesteenweg), centrum van de gelijknamige heerlijkheid, is Agnes Harlebouds († 1380), van wie de hoevenaam mogelijk is overgenomen.

Bij verschillende opstanden van de Gentenaren tegen het grafelijke gezag onder meer in 1379, 1385 en 1455, wordt Harelbeke geplunderd en deels verwoest. De banmolens en de bijhorende sluizen zijn in die periode van groot strategisch en militair belang. In 1382 worden de molens door de Fransen na

hun zege in Westrozebeke bijna totaal vernield. Om de stad te helpen zich te herstellen na de schade van de Gentse opstandelingen, wordt het recht de draperie uit te oefenen en een jaarmarkt te houden in 1385-1386 bekrachtigd door hertog Filips de Stoute. In 1387-1393 wordt een nieuwe westmolen gebouwd, een stenen graanwatermolen met rieten dak.

Uit de denombrementen van "den Zoutput" van 1420 en 1456 blijkt dat de oost- of zoutputmolen niet meer gebruikt wordt; de molen zal pas in 1564 terug in de archieven verschijnen. Volgens een bewaard bestek uit de Archives Départementales du Nord in Rijsel wordt er in de 15de eeuw een koren- en oliewatermolen op de Leie in Harelbeke gebouwd. In de 15de eeuw wordt het schepenhuis (oud schepenhuis) opgericht.

In de tweede helft van de 15de eeuw breken regelmatig conflicten uit tussen Harelbeke en Kortrijk in verband met de lakennijverheid (in Harelbeke gebruikt men Spaanse wol die goedkoper is maar hetzelfde uitzicht heeft als de Engelse wol die in Kortrijk wordt gebruikt). Harelbeke wordt echter door de Raad van Vlaanderen telkens in het gelijk gesteld. In 1477 komen de Franse troepen Harelbeke voor de zoveelste keer platbranden en plunderen. Hierdoor gaat de welvarendheid van de stad verloren. Na een brand in de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) in 1497 wordt aan het dak van het nieuwe koor gewerkt en vermoedelijk komt in die periode ook het vierzijdige kruisribgewelf boven de viering tot stand.

Onder het bestuur van keizer Karel V (1506-1558) kent Harelbeke een periode van stabiliteit. In 1510 wordt rechtover de toenmalige kerk een nieuwe pastorie opgetrokken (Gentsestraat). In 1532 bevestigt keizer Karel het bestaansrecht van de drie toen bestaande schuttersgilden: de gilde van Sint-Sebastiaan (handboog), de gilde van Sint-Joris (voetboog) en de Bosseniers (musketten).

De oudst gekende weergave van Harelbeke verschijnt op de kaart van Deventer (1560). De stad wordt gedomineerd door het tracé Kortrijk-Gent dat parallel loopt met de Leie en waarlangs zich de bebouwing concentreert. Ten noordwesten worden ook de tracés van de huidige Leie- en Overleiestraat weergegeven en ten zuidoosten springen voornamelijk de actuele Andries Pevernagestraat-Stasegemsestraat-Stasegemsesteenweg in het oog. Ten oosten van de stadskern lijken de Stationsstraat-Gaversstraat en de Boterpotstraat-Arendsstraat de voornaamste wegen. De westmolen bij de sluis op de Leie is circa 1561 in gebruik als ijzermolen en wordt in 1564 omgebouwd tot papier- en oliemolen. Voor de Kortrijkse schepenbank wordt in datzelfde jaar ook een contract afgesloten voor de bouw van een nieuwe oostelijke watermolen. In Harelbeke-buiten liggen verspreid verschillende hofsteden die het centrum vormen van de heerlijkheden. Het omwalde goed "Te Halle" (Stasegemsesteenweg) omvat in de 16de eeuw een zestal gebouwen (woonhuis, grote bergschuur, kleinere schuur, stallingen en bakhuis), land, meersen, bos, weiden en grachten. Deze situatie blijft grotendeels ongewijzigd tot het midden van de 20ste eeuw. Het goed "Te Stasegem",

gelegen op de hoek van de Generaal Deprezstraat en de Steenbrugstraat, is een rentehoeve die afhangt van de heerlijkheid Reynaertsvliete en wordt ook in de 16de eeuw al vermeld.

In de laatste decennia van de 16de eeuw breken onrustige tijden aan met het opkomende protestantisme, de beeldenstorm en de reactie van de katholieke Spaanse vorsten. In 1570 valt Harelbeke ten prooi aan de geuzen. De kerk, de kloosterkapel en verschillende huizen worden geplunderd en platgebrand en de hertog van Alva, landvoogd van de Nederlanden (1567-1573), legt de tiende penning op als belasting. De pest heerst van 1579 tot 1584. In de jaren 1590 zijn er opnieuw invallen van de geuzen.

Na het Twaalfjarig Bestand (1609-1621), tijdens de regering van de aartshertogen Albrecht en Isabella, volgen de oorlogen elkaar opnieuw op: de oorlogen van de Franse koning Lodewijk XIV en de Negenjarige Oorlog (1688-1697). Niettemin leidt de periode van stabiliteit in het begin van de eeuw tot verschillende bouwwerken die het uitzicht van het 17de-eeuwse Harelbeke mee vorm geven. Zo worden met toestemming van de stedelijke overheid de vesten rond Harelbeke gedempt.

Tijdens de Spaanse Successie-oorlog (1701-1714) worden onze gebieden in 1708 geteisterd door terugtrekkende Franse troepen. Herberg "Den Gouden Boom" (Gentsestraat), gelegen schuinover de kerk, wordt in brand gestoken en Jan Tanghe laat op de vrijgekomen plaats een imposant herenhuis optrekken. In dezelfde huizenrij wordt in 1710 ook een nieuwe pastorie opgetrokken, weliswaar met behoud van de 17de-eeuwse balklagen. In het zuidelijk gelegen gehucht Stasegem wordt op het goed "Te Stasegem" (Generaal Deprezstraat) ten laatste vanaf 1715 door de familie Deconinck een brouwerij uitgebaat; dit leidt ook tot vrij ingrijpende bouwwerken, want een deel van de thans gesloopte hoevegebouwen waren door middel van jaarankers gedateerd in 1769.

Op order van de kasselrij van Kortrijk wordt vanaf 1716 de baan tussen Kortrijk en Gent aangelegd als verbinding tussen de steden. Op het grondgebied van Harelbeke wordt deze gevormd door het reeds bestaande tracé Kortrijksesteenweg-Kortrijksestraat-Marktstraat-Gentsestraat-Beversestraat. De werken in Harelbeke, die aanvangen op 6 oktober 1716, worden uitgevoerd door aannemer Borlieux uit Doornik. De weg wordt aan weerszijden beplant met lindebomen. Een deel van de baan (ter hoogte van de Kortrijksestraat-Marktstraat-Gentsestraat) was voorheen reeds verhard en dit wegdek kan gebruikt worden om kosten uit te sparen. De weg in het centrum van Harelbeke wordt circa 1720-1721 rechtgetrokken en verbreed, waardoor veel bewoners van de noordkant van de Marktstraat (een deel van) hun huis moeten afbreken. De gevangenis in de burggravië moet in 1720 herbouwd worden en ook de kapel van het hospitaal wordt heropgetrokken. De kerkhofmuur van de toenmalige Sint-Salvatorskerk moet voor deze nieuwe rooilijn wijken.

In 1744 bezetten de Fransen de stad Kortrijk. Aangezien de sluizen en watermolens (Watermolenstraat) in Harelbeke voor de Fransen van groot belang zijn, doch vaak ook het doel van militaire acties, kamperen ze enige tijd te Harelbeke. Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse

Nederlanden, opgenomen op initiatief van Graaf de Ferraris (1770-1778), valt de stadskern van Harelbeke op langs de parallel gelegen Leie. Harelbeke wordt gedomineerd door het uitgestrekte omliggende landelijke gebied met verspreid gelegen hoeves, de gavermeersen en de in het zuiden gelegen kleine gehuchten Stasegem en Steenbrugge.

Met de Franse revolutie worden de watermolens in 1792 aangeslagen en als nationaal goed verkocht. Vanaf dan kunnen de molenaars niet meer naar willekeur malen met het Leiewater (opheffing van de ban). In 1793 worden alle steden afgeschaft en het graafschap Vlaanderen vervangen door het Departement van de Leie, waar ook Harelbeke onder valt. In 1794 wordt de kapel van het Sint-Augustinusklooster een tempel van de godin van de Rede en na de afschaffing van het kapittel in 1796 wordt het kapittelhuis (Paretteplein) de woonplaats van de schoolbestuurders.

In de 19de eeuw vindt opnieuw een belangrijke uitbreiding van de bestaande transportinfrastructuur plaats. Zo wordt in 1839 op Harelbeeks grondgebied de spoorwegverbinding tussen Kortrijk en Gent aangelegd. Het eerste station van Harelbeke is een woonhuis, dat in 1861 wordt aangekocht door de staat. De spoorlijn Kortrijk-Denderleeuw, die Kortrijk rechtstreeks met Brussel verbindt en een halte heeft te Stasegem, komt in 1863 tot stand. Bouw in 1896 van een station in Stasegem (Generaal Deprezstraat). De spoorweg Kortrijk-Ronse op de zuidelijke grens van Stasegem wordt in 1869 in gebruik genomen. Vanaf dan is de nodige infrastructuur aanwezig om van Stasegem een industriegebied te maken. Een tweede belangrijke ontsluiting van de streek is in de periode 1859-1861 de aanleg van het kanaal Kortrijk-Bossuyt, dat de verbinding maakt tussen de Leie en de Schelde en dwars door Stasegem loopt. De Atlas der Buurtwegen die in 1845 wordt opgemaakt in opdracht van de staat om alle buurtwegen van de gemeente op te sommen en in kaart te brengen, toont aan dat Harelbeke op dat ogenblik 45 officiële wegen, waarvan 38 met benaming, en een 20-tal kerk- of veldwegels telt. Daarnaast doorkruisen ook zeven steenwegen de gemeente.

In de 19de eeuw heerst in Harelbeke een bloeiende tabaksnijverheid, vooral geconcentreerd langs de Marktstraat, waar de nijveraars kleine fabrieken bouwen achter de woningen. De rijkdommen van deze fabrikanten en andere welgestelden veroorzaken een bouwwoede van statige herenhuizen in (neo)classistische of eclectische stijl langs de Markt- en Gentsestraat.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt Harelbeke bezet door de Duitsers. Op 22 augustus 1914 trekken de eerste Duitse verkenningstroepen via Harelbeke naar Kortrijk. De school van de zusters augustinessen aan Stasegemdorp moest herhaaldelijk ontruimd worden voor Duitse soldaten en het kasteel te Stasegem (Brouwerijstraat) werd omgevormd tot Duits hospitaal. Er worden vliegvelden aangelegd onder meer aan de Beversestraat, de Hippodroomstraat en bij de toenmalige Koutermolen (Eikenstraat), en schuilplaatsen opgetrokken onder meer tussen beide zijtracés van de Waregemsestraat aan de kant van de N36 (Waregemsestraat). Tot in 1917 leggen de Duitsers een burgerlijke structuur op, waarbij Harelbeke een Etappestation is. De slag aan de Leie in oktober 1918

maakt een einde aan vier jaar Duitse bezetting. In de nacht van 19 op 20 oktober 1918 wordt Harelbeke bevrijd door de '9th (Scottish) Division'. Enige tijd na de oorlog wordt langs de Deerlijksesteenweg een verzamelbegraafplaats ('New British Cemetery') aangelegd bestaande uit graven uit de omliggende slagvelden van het Geallieerde Bevrijdingsoffensief (1918), in 1924-1925 uitgebreid met graven die op Duitse of gemeentelijke begraafplaatsen begraven lagen. In 1920 gelast het gemeentebestuur een bijzonder comité met de oprichting van een gedenkteken voor de plaatselijke slachtoffers: het kunstwerk wordt uitgevoerd door Arsène Matton uit Harelbeke (Gentsestraat). In 1922 wordt een herdenkingsmonument ingehuldigd vóór de Sint-Augustinuskerk (Stasegemdorp) te Stasegem.

Bij de ontmanteling van de Koutermolen (Eikenstraat) tijdens de oorlog door de Duitsers is de bestaande molen zo erg beschadigd dat hij niet meer kan worden heropgebouwd. In 1919 koopt de eigenaar een nieuwe molen aan, die oorspronkelijk van Waregem (Desselgem) afkomstig is en vanaf 1897 stond opgesteld aan het station van Deerlijk. De nieuwe molen wordt opgesteld op de huidige locatie.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt Harelbeke opnieuw onder de voet gelopen. De Leie vormt een laatste natuurlijke hindernis om de Duitse inval een halt toe te roepen. In mei 1940 sneuvelen 40 Belgische soldaten op Harelbeekse grondgebied. Eveneens in mei worden onder meer de toren van de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) en de Harelbeekse sluizen (Watermolenstraat) opgeblazen. Daarnaast hebben ook verschillende straten onder grote oorlogsschade te lijden.

Na de Tweede Wereldoorlog ondergaat de stadskern van Harelbeke een permanente uitbreiding. Buiten het centrum worden op initiatief van de sociale bouw- en huisvestingsmaatschappij Mijn Huis (Marktstraat) talrijke wijken met sociale woningen opgericht zoals de volledig nieuwe Arendswijk, gelegen tussen de Gaversstraat, de Deerlijksesteenweg, de Heerbaan en de Zuidstraat, bestaande uit 450 woningen. In 1950 wordt de Arendsbeek, die de functie van afvoer van afvalwater had, overwelfd.

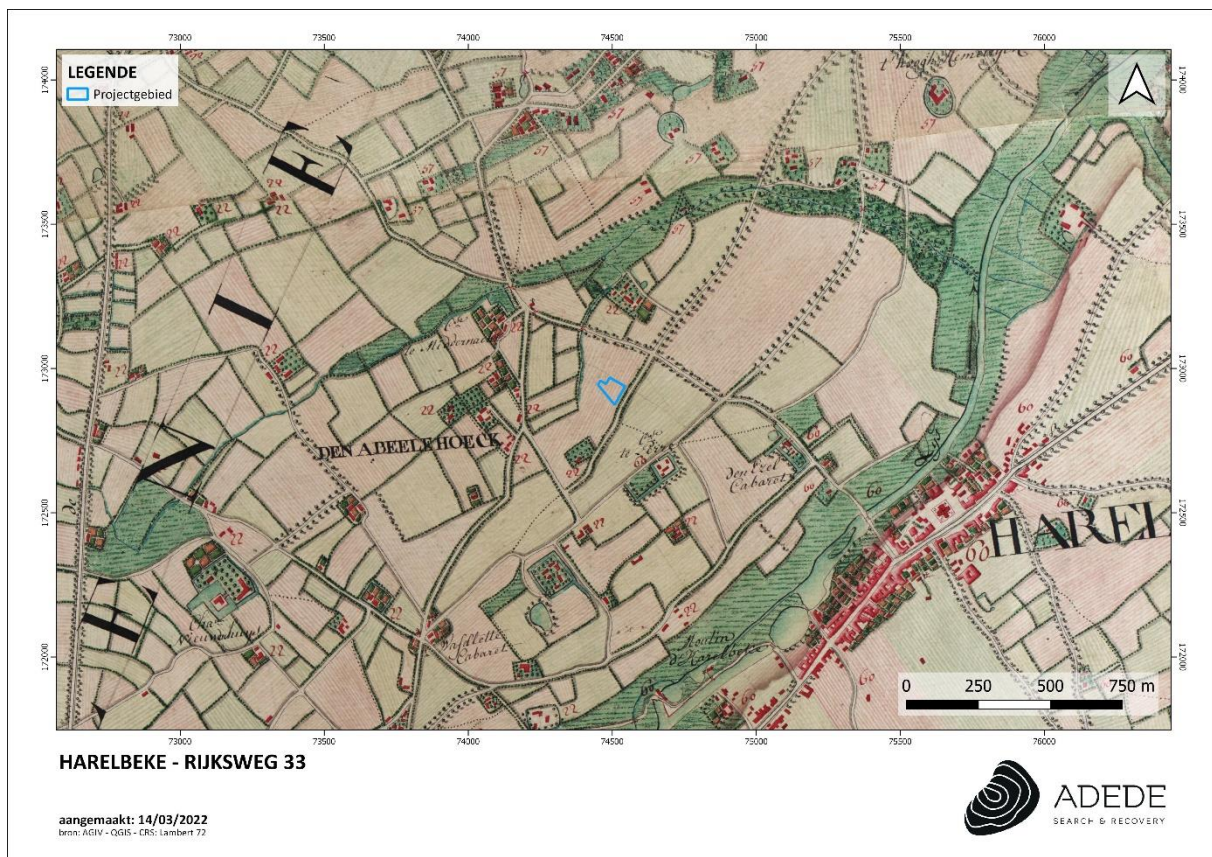
3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia werden de Oostenrijkse Nederlanden gedurende de periode 1771-1778 uitgebreid in kaart gebracht. De eerste plannen voor dit project dateren al van 1751, maar het zou nog tot 1770 duren vooraleer de Keizerin haar fiat gaf aan het project. Het was Joseph-Jean-Francois, graaf de Ferraris (1726-1814) die de leiding van het project in handen kreeg. De Ferraris was een gerenommeerd generaal uit het Oostenrijkse leger, die in Wenen Cartografie studeerde en reeds op jonge leeftijd actief werd in het leger. De 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten

werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende teksten. De kaart werd in drievoud gemaakt en het exemplaar dat bedoeld was voor de landvoogd Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Nederlandse Rijksarchief te Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen. De Ferrariskaart had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de algemene aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren. Daarbij was het van belang dat het gebruik van de kaart zo voor de hand liggend mogelijk was. Daarbij werd overigens geen legende opgesteld, daar alle kaartelementen geacht werden duidelijk te zijn. Pas later werden legenda aan de kaarten toegevoegd.

Op de Ferrariskaart uit 1777 valt de stadskern van Harelbeke op langs de parallel gelegen Leie. Harelbeke wordt gedomineerd door het uitgestrekte omliggende landelijke gebied met verspreid gelegen hoeves, de gavermeersen en de in het zuiden gelegen kleine gehuchten Stasegem en Steenbrugge. Binnen het projectgebied is geen bebouwing te zien. Het projectgebied is in gebruik als akker- en/of weideland en ten zuidoosten aansluitend loopt een landweg in noordoost-zuidwest richting.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.2 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841 met als doel ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Er werd dus een inventarisatie gemaakt van alle 'openbare' wegen en 'private' wegen met openbare erfdienstbaarheid. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). In de periode 1843-1845 werd per toenmalige gemeente een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Een atlas is samengesteld uit overzichtsplannen, detailplannen en tabellen. Overzichtsplannen zijn één of meerdere plannen van de betreffende atlasgemeente met aanduiding van de omtrekken van deelgebieden, die genummerd zijn; de nummering van de deelgebieden verwijst naar het nummer van het detailplan; de schaal waarin de overzichtsplannen zijn opgemaakt is meestal 1/10.000. Detailplannen zijn meestal opgemaakt op kaartschaal 1/2.500; in enkele gevallen zijn ze opgemaakt op een andere schaal, bijvoorbeeld in stedelijke centra en buitengebieden. De tabellen die in de atlassen zijn opgenomen bevatten de wegkarakteristieken, het nummer van de buurtweg, de lengte, de oppervlakte, tabellen van de eigenaars van de aangelande percelen en tabellen van grondinneming.

Het projectgebied komt op de Atlas der Buurtwegen min of meer overeen met een deel van perceelnummer 25. De landweg die reeds te zien was op de kaart van Ferraris staat nu gekarteerd als Sentier nr. 26 (de hedendaagse Pouckeweg). Ten noorden van het projectgebied is de hedendaagse Rijksweg ook al aanwezig ("Rue Provinciale Ronse"). De grens met de gemeente Kuurne is ten westen van het projectgebied ook te zien, aangegeven door een rode streep. Deze grens loopt dwars door "Ferme Yserbiet", een site met walgracht die ook al te zien was op de kaart van Ferraris. Meer naar het noordoosten toe bevindt zich de "Moulin De Leye".

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.3 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philip Vandermaelen (1795-1869) was een autodidact cartograaf die vanwege zijn eerdere verwezenlijkingen op vlak van cartografie vanaf 1831 nauw samenwerkte met de overheid. Kort na de Belgische onafhankelijkheid richtte hij het 'Etablissement Géographique' op, een instituut dat tot 1880 zou bestaan en naast een uitgeverij van kaarten en geografische werken, ook een museum en opleidingscentrum voor cartografen was.⁴ Aanvankelijk was zijn opdracht het karteren van de grenzen op basis waarvan de onderhandelingen gevoerd werden tussen België en Holland. Hij maakte van zijn bevoorrechte positie bij de overheid gebruik om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters en verwierf ook de bestaande triangulaties. Daar hij kon beschikken over een schare goed opgeleide topografen, die hij overal ten lande uitstuurde om opmetingen te gaan doen, beschikte hij al snel over alle informatie om een nieuwe topografische kaart van het jonge België te maken. Een eerste kaart op schaal 1:80.000 in 25 folio's

⁴ L. Wellens-De Donder, *Philippe Vandermaelen, 1795-1869 (Brussel, 1969)*.

werd voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854.⁵

Op de kaart van Vandermaelen is te zien dat bovenstaande situatie zo goed als ongewijzigd is. Binnen het projectgebied zelf is nog steeds geen bebouwing aanwezig en gebied lijkt in gebruik te zijn als akker- en/of weiland.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.4 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). In 1827 werd Popp benoemd tot controleur van het kadaster in Brugge. Na de Belgische onafhankelijkheid kreeg Popp, in navolging van Philip Vandermaelen, de goedkeuring van de overheid om de Belgische kadasterplannen in de handel te brengen. De kadasterkaarten van Popp zijn dus in feite een gecommmercialiseerde versie van het toenmalige kadaster van België en bevatten zodoende veel gegevens over perceelsindeling. Bijkomende informatie bij de kaarten werd uitgegeven in bijgaande leggers. Popp overleed voor hij

⁵ C. Lemoine-Isabeau, *La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire (Dépot de la Guerre), 1830-1914* (Brussel, 1988).

zijn volledige kadastrale atlas kon afwerken. Zijn weduwe vervulde nog de plannen voor de provincie Luik, maar voor sommige gebieden beschikken we niet over een kadastrale kaart van Popp.⁶

De inplanting van de wegen en de perceelindeling op de Popp-kaart uit 1842-1879 komen bijna volledig overeen met de Atlas der Buurtwegen. Het projectgebied valt nu binnen het perceel met nummer 262a.

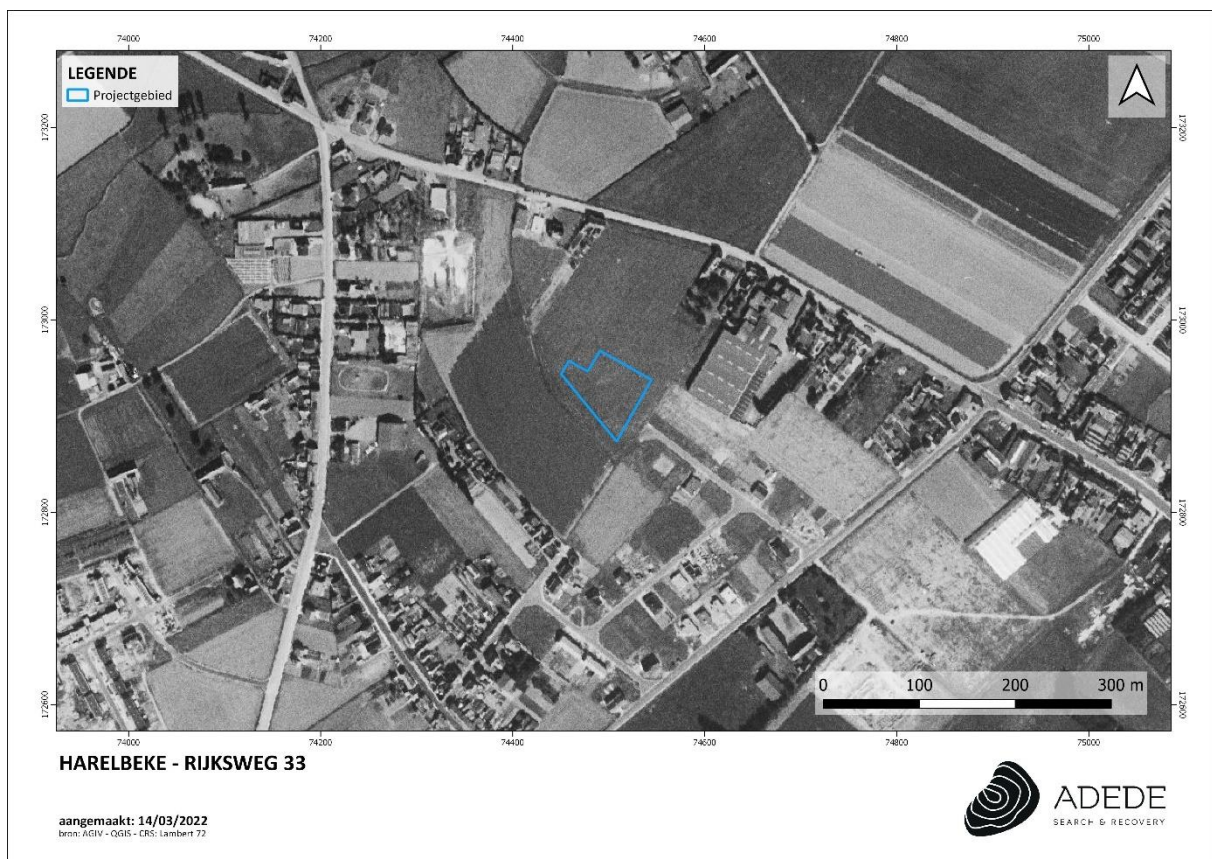
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.3 Luchtfoto's

3.3.3.1 Luchtfoto 1971

Op de luchtfoto van 1971 is te zien dat er heel wat bebouwing is bijgekomen in zowel het westen, oosten en zuiden van het projectgebied. Binnen de contouren van het projectgebied zelf is echter geen bebouwing aanwezig. Het gebied is braakliggend/in gebruik als weide. Ten noordoosten is al een gebouw te zien van de huidige Brouwerij de Brabandere.

⁶ Vrielinck, Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840-1880) (Amsterdam, 2018).

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.3.2 Luchtfoto 1979-1990

Op onderstaande luchtfoto is de situatie binnen het projectgebied onveranderd. Ten oosten is de bestaande bebouwing van Brouwerij de Brabandere uitgebreid alsook is de aanleg van een woonwijk net ten zuidoosten van het projectgebied een feit.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.3.3.1 Luchtfoto 2000-2003

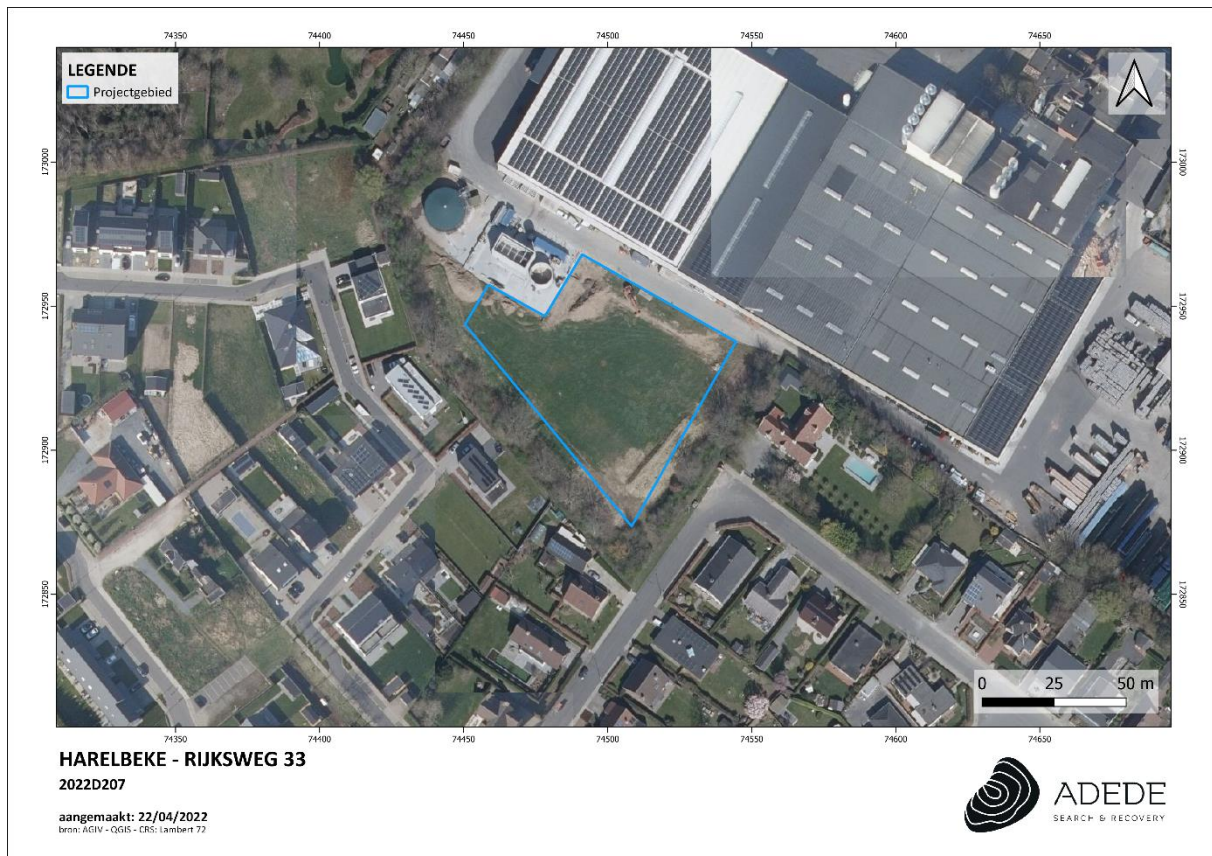
Op onderstaande luchtfoto is te zien dat net ten noorden van het projectgebied een dunnen bedrijfsweg is aangelegd geweest. Verder is er geen wijziging binnen de contouren van het projectgebied.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2000-2003.

3.3.3.1 Meest recente luchtfoto

Op de meest recente luchtfoto is de uitbreiding van Brouwerij de Brabandere te zien net ten noorden van het projectgebied. Zo is er een nieuwe gebouw aangelegd alsook verharding tot aan de grens van het projectgebied. Op de luchtfoto is ook te zien dat er beperkte graafwerken (grondstockage) zijn gebeurd binnen het projectgebied. Dit kan een beperkte invloed hebben gehad op het potentiële bodemarchief aldaar. Bijkomend zijn ook de twee aanwezige taluds zichtbaar op deze luchtfoto. Al bij al lijken - volgens de historische luchtfoto's althans - de bodemverstoringen beperkt gebleven binnen het projectgebied.

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de meest recente luchtfoto.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

- Voor de uitbreiding van een bedrijvencomplex op aan de Rijksweg te Harelbeke, werd door Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv een bureaustudie uitgevoerd. Zij concludeerden dat gezien het archeologisch potentieel bijkomend onderzoek noodzakelijk is ter hoogte van bepaalde geplande ingrepen. Verder onderzoek in de vorm van een landschappelijk booronderzoek werd aangeraden. Dit onderzoek wees uit op het feit dat de geplande werken geen archeologisch interessante niveaus zou aansnijden. Het gehele projectgebied werd hierop dan ook vrijgegeven.⁷
- Voor een projectgebied gelegen aan de Stedestraat te Harelbeke, werd door Acke en Bracke bvba een bureauonderzoek uitgevoerd. Zij concludeerden dat in de noordoostelijke zone verder vooronderzoek dient te gebeuren in de vorm van een landschappelijk

⁷ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/18612>; <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/19231>

bodemonderzoek en eventueel een proefsleuvenonderzoek. Deze onderzoeken zijn tot op heden nog niet uitgevoerd.⁸

- Ruben Willaert nv voerde aan de Stedestraat te Harelbeke een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek uit in het kader van een geplande stedenbouwkundige handeling. Uit de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek kan afgeleid worden dat een groot deel van het bodemarchief is vergraven. Bijkomende onderzoeksdaden zullen in dit geval niet leiden tot wezenlijke kenniswinst en de terreinen werden daarop vrijgegeven.⁹
- In 2012 werd door Al-Archeo bvba een opgraving uitgevoerd net ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. De aangetroffen vondsten en sporen worden hieronder besproken als CAI-melding 164933. De bodem bij dit onderzoek bestond uit een Ap-Bt-C-opbouw, waarbij het archeologische vlak zich op een diepte van 40 tot 60cm onder het maaiveld bevond.¹⁰

3.4.2 CAI Indicatoren

Binnen de grenzen van het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologische vaststellingen gedaan. In de nabije omgeving werden in het verleden wel enkele archeologische sites aangetroffen en onderzocht.

Aan de hand van de besproken gekende archeologische vindplaatsen mag geconcludeerd worden dat het projectgebied binnen een zone ligt met een hoog archeologisch potentieel. In totaal zijn er drie plaatsen rondom het projectgebied binnen een radius van 1km gekend waar steentijdvondsten zijn vastgesteld. Voor de metaaltijden en de Romeinse periode zijn vijf vindplaatsen gekend. Hierbij mag er speciale aandacht uit gaan naar CAI 164933 op minder dan 100m van het projectgebied dat elementen van meerdere erven attesteert. De middeleeuwse periode in de omgeving is met negen locaties ook goed vertegenwoordigd waarbij verschillende sites met walgracht zijn herkend doormiddel van erfgoed- en/of cartografische studies. Ten slotte zijn er ook nog 7 locaties met vondsten uit meer recente perioden. Belangrijk hierbij te vermelden is CAI 226921 dat een Frans militair kampement uit 1744 behandelt gelegen in de directe omgeving van het projectgebied.

In de tabel hieronder wordt een niet-exhaustieve lijst weergegeven van de CAI-locaties in de buurt van het projectgebied.

⁸ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/20153>

⁹ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/16566>

¹⁰ Bruggeman et al. 2013.

CAI-melding	Locatie	Datering	Beschrijving
164933 ¹¹ Archeologische opgraving	90m W	Steentijd	3 silexvondsten, o.a. een schrabber.
		Midden- Romeinse tijd	Verskillende elementen van meerdere erven, met palenclusters en greppelstructuren. Minstens twee fasen. 14C dateringen wijzen eveneens op aanwezigheid in de 1e en de 4e eeuw. Het zwaartepunt van de bewoning is echter te situeren in de 2e- 3e eeuw.
		Vroege middeleeuwen	Sporencluster met mogelijk plattegrond van 3-schepig gebouw. Karolingische periode.
		Volle middeleeuwen	Paalsporen en greppels
		Nieuwe tijd	Greppel
160448 ¹² Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem	170m W	Volle middeleeuwen	Greppeltje, talrijke paalsporen, afvalkuil. In de sporen werd grijs aardewerk, handgevormd aardewerk en een ijzeren handvat of hengel gevonden. In de paalsporen kon een huisplattegrond herkend worden. Mogelijk diende het greppeltje in de buurt van de paalsporen voor het afwateren van regen van het dak van de structuur. Nog 2 greppels waarin volmiddeleeuws materiaal werd gevonden (o.a. fragment van een kogelpot). Nog enkele paalsporen, maar bij gebrek aan vondstmateriaal kunnen ze niet met zekerheid aan de middeleeuwen worden toegeschreven.

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: De Vlasschuur [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/164933> (Geraadpleegd op 14-03-2022)

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: De Vlasschuur [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/160448> (Geraadpleegd op 14-03-2022)

		Middeleeuwen	Enkele puinrijke kuilen
		Nieuwe tijd	Greppels
226921 Cartografische studie	700m W	18 ^e eeuw	Militair kampement 1744: Frans militair kampement onder leiding van maarschalk de Saxe. Archeologisch kunnen sporen bewaard zijn in de vorm van haarden, afvalkuilen, beerputten, tentkuilen, silo's, paalsporen van o.a. houten installaties, metaalvondsten en andere vondsten.
207026¹³ Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem	650m W	Bronstijd	Kuil met handgevormd aardewerk en enkele fragmenten vuursteen.
		Ijzertijd	Vierpalige spieker
		Nieuwe tijd	Afvalkuil
158504¹⁴ Veldkartering	680m NW	Laatneolithicum	62 vuurstenen voorwerpen, o.a. 3 microklingen, schrabber, 2 stukken met geretoucheerde boord.
		Romeinse tijd	2 scherven
		Late middeleeuwen	Grijs reducerend gebakken aardewerk, Siegburgsteengoed, steengoed uit Raeren, Westerwald en Bouffioulx, bruinrood, loodgeglazuurd en of slibversierd aardewerk, porselein, Waldglas, hielpijpen enz. + hoevecomplex dat teruggaat op een laatmiddeleeuwse woonkern, die dicht bij de Rijksweg lag dan thans het geval is.

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Najaarsweg [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/207026> (Geraadpleegd op 14-03-2022)

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Goed te Vaernewijk [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/158504> (Geraadpleegd op 14-03-2022)

74599¹⁵ Erfgoedonderzoek, Cartografische studie	320m Z	Late middeleeuwen	Site met walgracht: Ter Perre.
220457¹⁶ Metaaldetectie	500m Z	Romeinse tijd 20 ^{ste} eeuw	Romeinse munt The Royal Regiment of Artillery cap badge. 1914-1945
221820¹⁷ Archeologische veldkartering & cartografische studie	500m Z	Middeleeuwen Late middeleeuwen	Gronden maakten in de 10e eeuw deel uit van de schenking van de graaf aan de gentse Sint-Pietersabdij. In 1844 werd hier een muntschat gevonden van 80 zilverstukken van hertog Filips de Goede (1419-1467). Laat-middeleeuwse walgrachthoeve: is te zien op het Popp plan van Kuurne, sectie C perceel 134.
217526¹⁸ Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem	500m Z	Late ijzertijd Romeinse tijd Late middeleeuwen	Mogelijk erfsysteem, met een omgreppeling en enkele structuren waaronder een spieker en een circelvormige mogelijk funeraire structuur, enkele paalkuilen. Een tweede greppelsysteem is slecht bewaard. Brandrestengraven & plattegrond van een geëvolueerde versie van het Alphen-Ekeren type IIC. En een mogelijke ingang van een portiekgebouw. Greppelsysteem

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Ter Perre I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/74599> (Geraadpleegd op 14-03-2022)

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Grenswachtersweg [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220457> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

¹⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Steenovenstraat [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/221820> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Ter Perre [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217526> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

74598¹⁹ Erfgoedonderzoek	500m Z	Late middeleeuwen	Site met walgracht
74972²⁰ Erfgoedonderzoek	650m ZW	Late middeleeuwen	Site met walgracht: omgracht, rechthoekig wooneiland, waarvan de NO-hoek is ingenomen door het eveneens omgracht opperhof. De gracht was ongeveer 14 meter breed. Op het neerhof werden gebouwresten aangetroffen, die tot de laatste bewoningsfase teruggaan (19de eeuw - 20ste eeuw). Schuur met centrale dorsvloer en een 7-tal opdelingen. Net ten zuidoosten van schuur: bakstenen waterput. Op het noordwestelijke gedeelte van het neerhof waren een woning en een bakhuis ingeplant. Eén haardmuur gaat mogelijk terug tot de 14de-15de eeuw. Onder het huis werd een rechthoekige kuil aangesneden. Naast wat puin en veel houtskool werd er een weinig 13de-eeuws aardewerk in aangetroffen.
159191²¹ Erfgoedonderzoek	800m Z	Late middeleeuwen	Een 1-orig kruikje van rood oxyderend gebakken aardewerk ten dele bedekt met loodglazuur
71930²² Erfgoedonderzoek & cartografische studie	970m NW	17 ^{de} eeuw	Kleine hoeve met bewaard 18de-eeuws boerenhuis en recentere bijgebouwen (site opklimmend tot 17de eeuw), gelegen bij de grens met Kuurne binnen een deels bewaarde omgrachting gevoed door de Vondelbeek. Weergave van de hoeve op de kaart uit het landboek van Bavikhove, opgemaakt in 1639. Bij het verdwijnen van het oude tracé van de Harelbekestraat, vermoedelijk in het tweede

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Steenovenstraat I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/74598> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

²⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Verbindingsweg I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/74972> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

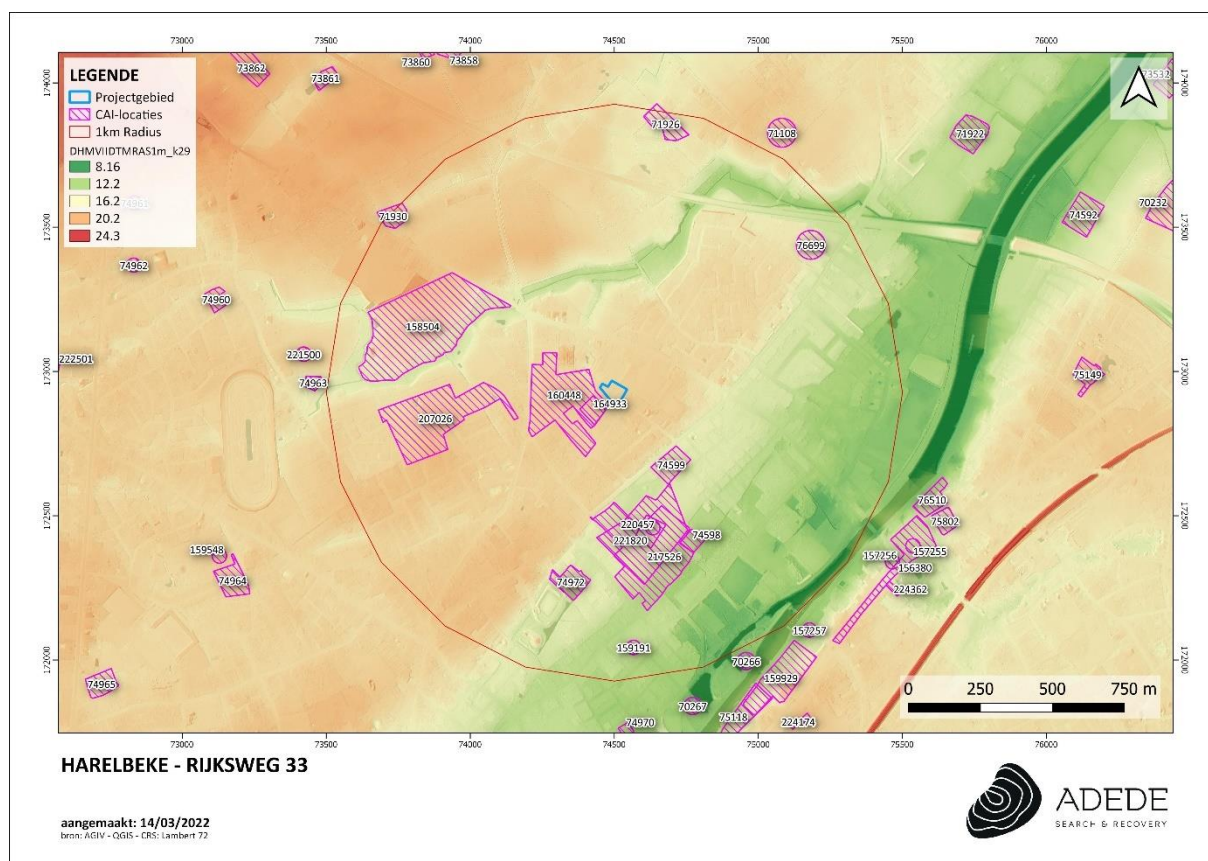
²¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Leiehoek [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/159191> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

²² Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Rijksweg 154 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/71930> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

			kwart van de 20ste eeuw, verdwijnt ook het zuidwestelijke gedeelte van de rechthoekige omwalling.
71926²³ Erfgoedonderzoek & cartografische studie	950m N	17 ^{de} eeuw	Site met walgracht: in kern opklimmend tot de 17de eeuw en waarvan de hoevegebouwen volgens het kadaster werden gereconstrueerd in het derde kwart van de 19de eeuw. Gelegen in een bocht van de Asselstraat. Reeds in 1639 zouden het opperhof en het neerhof een verschillende eigenaar hebben. De site staat afgebeeld op de kaart uit het register van de eigendommen van het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal (1752) met deels omwalde opperhof (motte) en neerhof.
76699²⁴ Archeologische veldkartering	850m N	Mesolithicum	1 kern met 1 slagvlak voor microklingen 1 onregelmatige kern 7 afslagen 1 eindschrabber 1 cirkelschrabber

²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Asselstraat 6 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/71926> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

²⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Vaernewijkbeek 1 (Ba 1) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/76699> (Geraadpleegd op 15-03-2022)

Figuur 20. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Landschappelijk bodemonderzoek (2022D207)

4.1 Werkwijze en strategie

Aangezien het bureauonderzoek niet met volle zekerheid de aan- of afwezigheid van archeologische resten kon aantonen, werd een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd.

Het landschappelijk bodemonderzoek werd uitgevoerd op 20 april 2022. Er werden in totaal 5 boringen voorzien, deze werden allemaal uitgevoerd. De boringen dekken de volledige advieszone binnen het projectgebied en geven op die manier een duidelijk beeld van de bodemopbouw.

De boringen werden geplaatst door middel van een edelmanboor met diameter van 7 cm en werden uitgevoerd door Merel Van Eynde (erkend archeoloog bij ADEDE bv) ze werd hierin bijgestaan door David Janssens (erkend archeoloog en aardkundige ADEDE bv). De boringen werden telkens tot in de C-horizont van de bodem geplaatst. Op die manier kon verzekerd worden dat alle mogelijke antropogene niveaus, die zouden geroerd worden door de geplande bodemingrepen, zouden worden herkend. Het boorstaal werd uitgespreid in navolging van een boorgatmeting op een witte, neutrale achtergrond. Vervolgens werd het gefotografeerd en geregistreerd.

Figuur 21. Boorplan uitgevoerde boringen op recente luchtfoto

4.2 Situatie terrein

Het projectgebied is gelegen achter de gebouwen van brouwerij De Brabandere (Rijksweg 33 te Harelbeke). Het terrein is volledig onbebouwd en bedekt met gras. In het oosten en het zuiden is het terrein omgeven door twee taluds.

Figuur 22. Situatie van het projectgebied voor aanvang van het vooronderzoek (zicht op het zuiden).

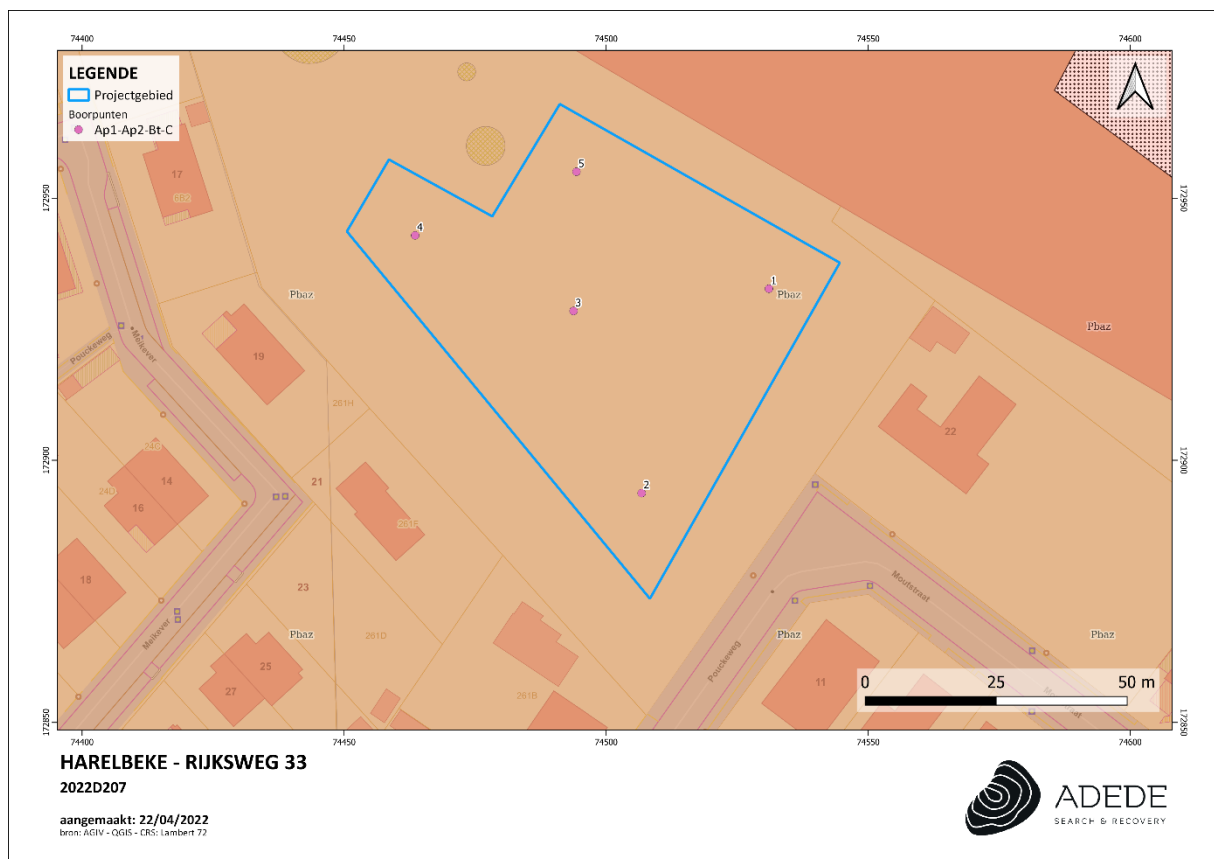

Figuur 23. Situatie van het projectgebied voor aanvang van het vooronderzoek (zicht op het noorden).

4.3 Assessment Landschappelijk booronderzoek

4.3.1 Bodem

Op de bodemtype kaart staat het projectgebied gekarteerd als bodemtype **Pbaz**. Dit betreft een droge licht zandleembodem met textuur B horizont. Deze gronden hebben doorgaans een bouwvoor die 20-30 cm dik is, (donker)grijsbruin, matig humeus en die rust op een bruinachtige zwak humeuze overgangshorizont van 20-30 cm dikte waaronder soms een enigszins uitgeloogde horizont voorkomt. De gave of verbrokkelde textuur B begint op 70-90 cm. Roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120 cm. Variërende substraten kunnen op wisselende diepte aanwezig zijn. De waterhuishouding is goed in de winter; iets te droog in de zomer. De bodems zijn geschikt voor de meeste akkerbouwgewassen; matig goed voor tarwe en bieten; geschikt voor extensieve tuinbouw vooral schorseneer en wortelen. De bodems kenmerken vooral Tardiglaciaire kouterruggen.

Figuur 24. Weergaven van de aangetroffen bodemopbouw op de bodemtypekaart.

Zoals reeds vermeld wordt op de bodemtypekaart Pbazz weergegeven als bodemtype voor het projectgebied. Alle horizonten die bij de beschrijving vermeld waren, werden herkend op het terrein. Het grote verschil in de situatie op het terrein met de bodemtypekaart zit in de diktes en dieptes van de A(p) horizont.

Bij elke boring werden twee Ap-horizonten herkend. De eerste Ap-horizont is zeer droog, bruin van kleur en bestaat ter hoogte van het projectgebied uit lemig zand. Deze horizont is 30cm dik in boring 1, 80cm in boring 2 en 60cm dik in de overige boringen. Deze toplaag bevat veel puin zoals baksteenfragmenten en stenen. Bij de tweede Ap-horizont leek heel sterk op de eerste, het grootste verschil zit is de hoeveelheid aanwezig puin. In de tweede Ap-horizont was beduidend minder puin aanwezig. De dikte van deze horizont varieert tussen 30 en 50cm. Boring 4 verschilde het sterkst van de overige boringen, hierbij was een grijze Ap2-horizont aanwezig van maar liefst 85cm dik.

De Bt-horizont was aanwezig in alle boringen en bestond uit lichtoranjebruine zandige leem tot leem. Deze horizont was 35 tot 65cm dik met begindieptes variërend van 85cm tot 145cm onder het maaiveld.

De C-horizont tot slot heeft variërende begindieptes tussen 115 en 210cm onder het maaiveld. De moederbodem bestaat uit geel tot lichtgeelbruin zand met hier en daar een leemfractie. Roestverschijnselen zijn zwak aanwezig. Bij boring 1 en 5 werden ook mangaanspikkels opgemerkt.

4.4 Boorbeschrijvingen

4.4.1 Beschrijvingen

Hieronder worden enkele representatieve boorstalen weergegeven. Boringen 1, 3 en 4 worden weergegeven.

Nr.	Dieptes (cm)	Foto en beschrijving
1		
	0-30cm: Ap1 30-80cm: Ap2 80-115cm: Bt 115-164cm: C	Bruin lemig zand met veel baksteenfragmenten en stenen Bruin lemig zand met weinig baksteenfragmenten Licht oranjebruine zandige leem Geel zand (lemiger naar onder toe) met weinig gleyverschijnselen en mangaanspikkels
3		
	0-60cm: Ap1 60-110cm: Ap2 110-157cm: Bt 157-193cm: C	Bruin lemig zand met veel baksteenfragmenten en stenen Bruin lemig zand met weinig baksteenfragmenten en weinig stenen Licht oranjebruine zandige leem met weinig roestverschijnselen Geel zand met weinig gleyverschijnselen

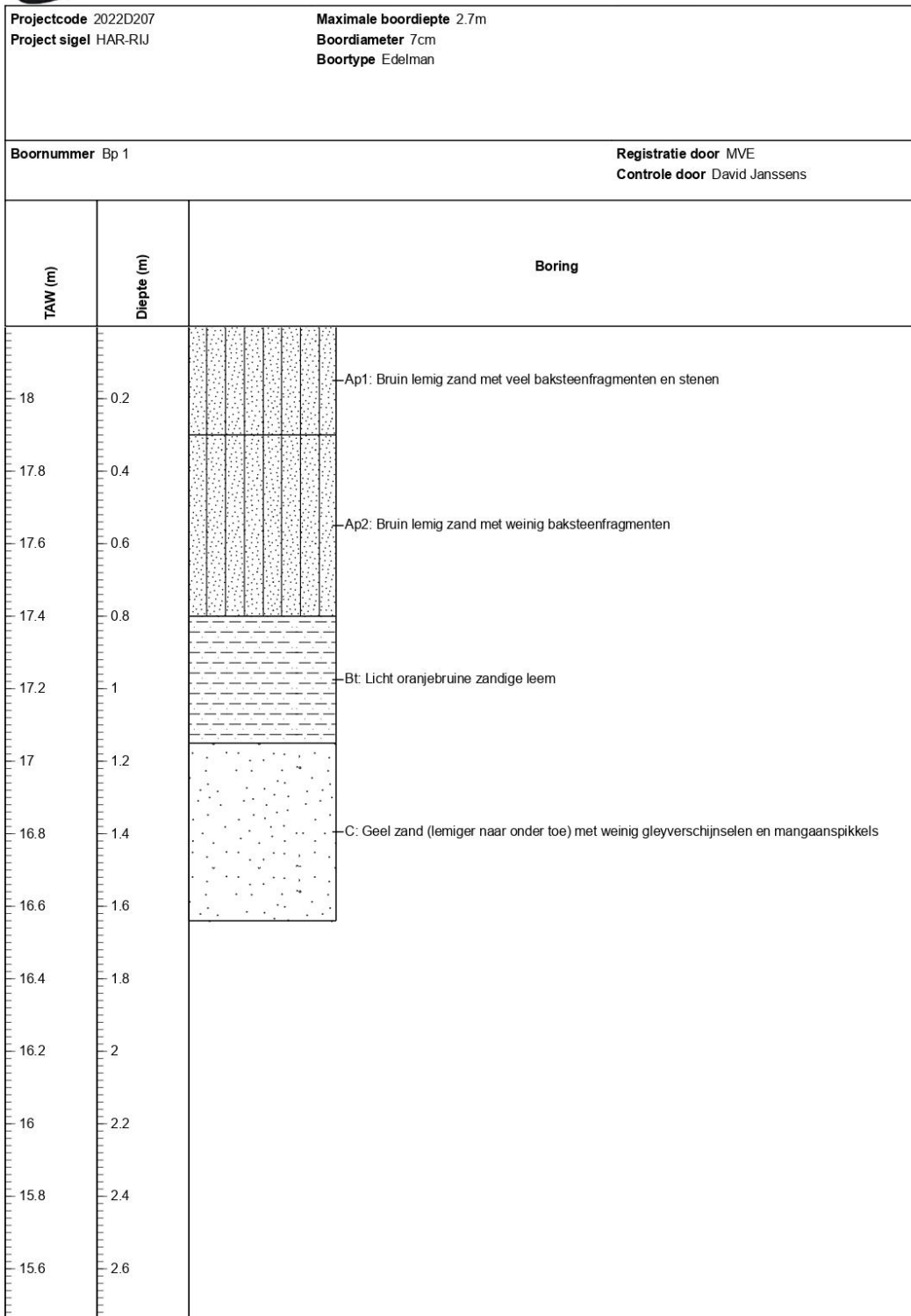
4									
	<table> <tr> <td data-bbox="295 459 454 504">0-60cm: Ap1</td><td data-bbox="454 459 1452 504">Bruin lemig zand met veel baksteenfragmenten en stenen</td></tr> <tr> <td data-bbox="295 504 454 537">60-145cm: Ap2</td><td data-bbox="454 504 1452 537">Grijs lemig zand met weinig baksteenfragmenten, glas en weinig stenen</td></tr> <tr> <td data-bbox="295 537 454 571">145-210cm: Bt</td><td data-bbox="454 537 1452 571">Licht oranjebruine zandige leem tot leem met weinig roestverschijnselen</td></tr> <tr> <td data-bbox="295 571 454 616">210-268cm: C</td><td data-bbox="454 571 1452 616">Geel zand met weinig gleyverschijnselen</td></tr> </table>	0-60cm: Ap1	Bruin lemig zand met veel baksteenfragmenten en stenen	60-145cm: Ap2	Grijs lemig zand met weinig baksteenfragmenten, glas en weinig stenen	145-210cm: Bt	Licht oranjebruine zandige leem tot leem met weinig roestverschijnselen	210-268cm: C	Geel zand met weinig gleyverschijnselen
0-60cm: Ap1	Bruin lemig zand met veel baksteenfragmenten en stenen								
60-145cm: Ap2	Grijs lemig zand met weinig baksteenfragmenten, glas en weinig stenen								
145-210cm: Bt	Licht oranjebruine zandige leem tot leem met weinig roestverschijnselen								
210-268cm: C	Geel zand met weinig gleyverschijnselen								

4.4.2 Boordigrammen

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Landschappelijke boring Harelbeke - Rijksweg 33

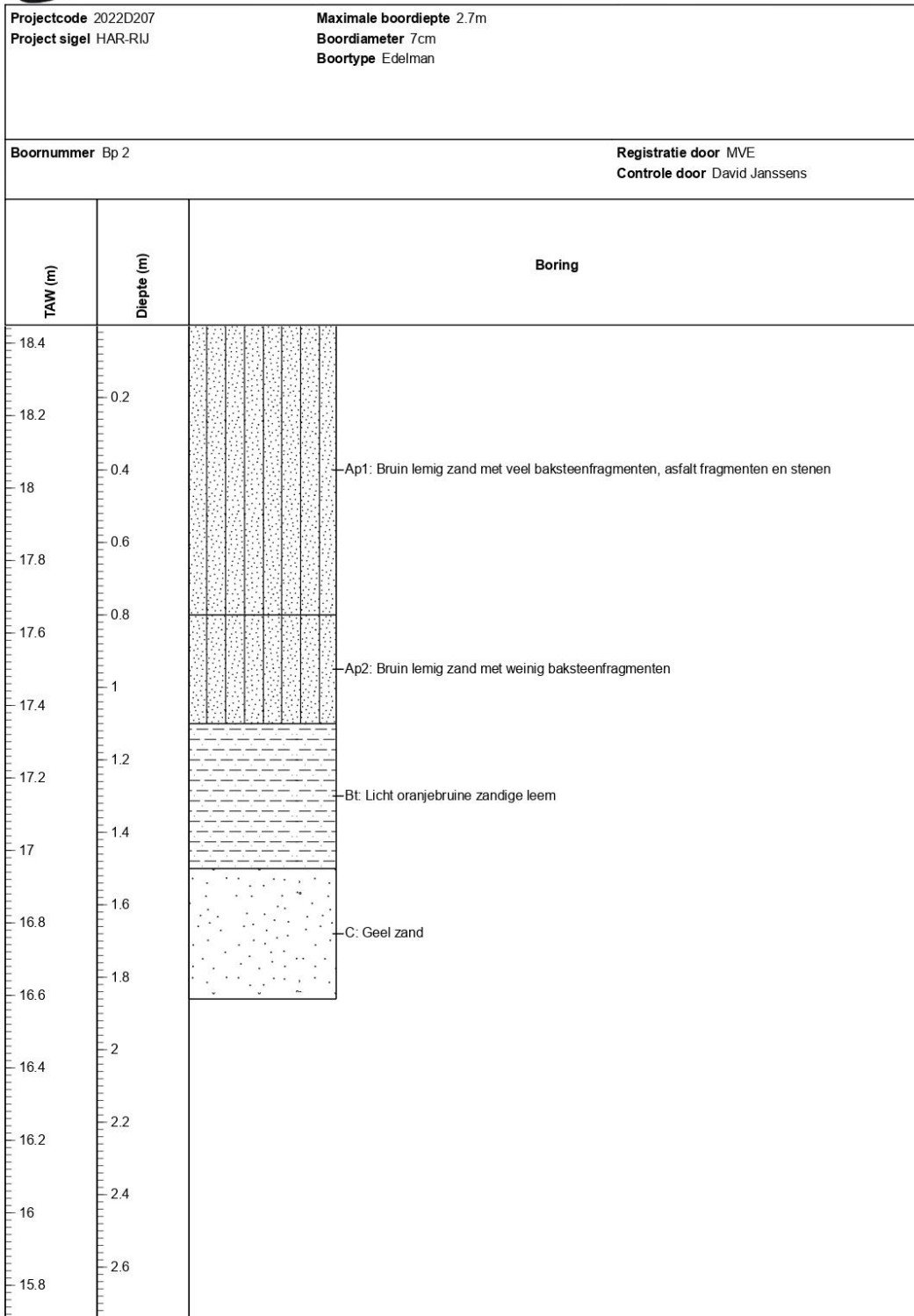
produced by ESlog.ESdat.net on 22 Apr 2022

Page 1 of 1

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Landschappelijke boring Harelbeke - Rijksweg 33

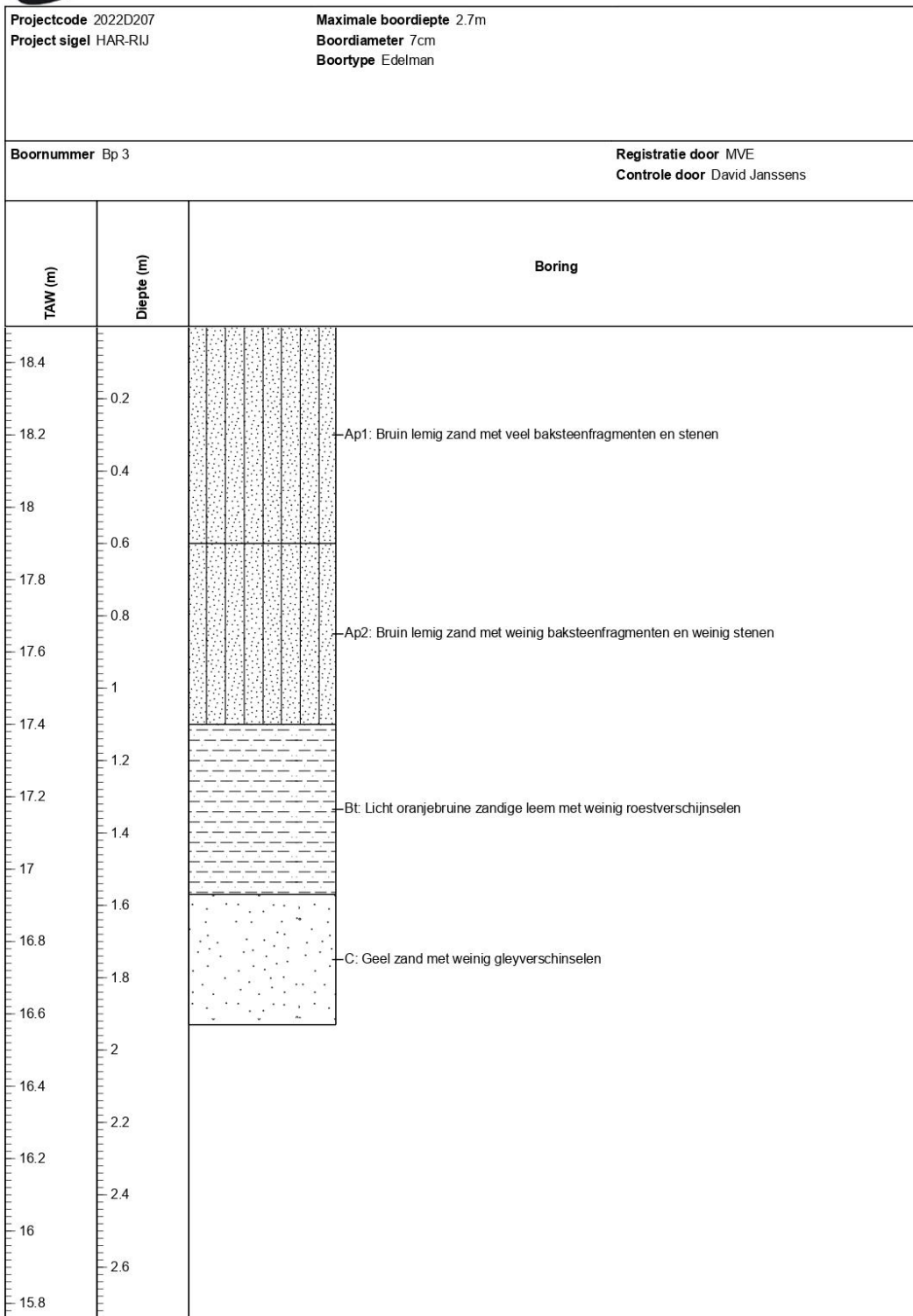
Page 1 of 1

produced by ESlog.ESdat.net on 22 Apr 2022

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Landschappelijke boring Harelbeke - Rijksweg 33

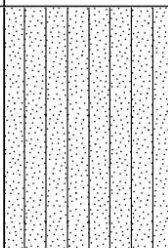
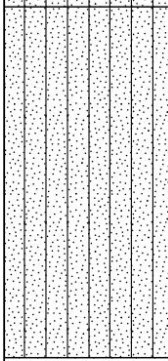
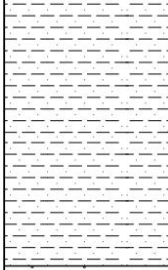
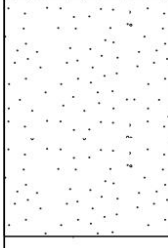
Page 1 of 1

produced by ESlog.ESdat.net on 22 Apr 2022

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Landschappelijke boring Harelbeke - Rijksweg 33

Projectcode 2022D207 Project sigel HAR-RIJ		Maximale boordiepte 2.7m Boordiameter 7cm Boortype Edelman
Boornummer Bp 4		Registratie door MVE Controle door David Janssens
TAW (m)	Diepte (m)	Boring
18.4	0.2	 Ap1: Bruin leemig zand met veel baksteenfragmenten en stenen
18.2	0.4	
18	0.6	
17.8	0.8	
17.6	1	
17.4	1.2	 Ap2: Grijs leemig zand met weinig baksteenfragmenten, glas en weinig stenen
17.2	1.4	
17	1.6	
16.8	1.8	
16.6	2	
16.4	2.2	 Bt: Licht oranjebruine zandige leem tot leem met weinig roestverschijnselen
16.2	2.4	
16	2.6	
		 C: Geel zand met weinig gleyverschijnselen

Page 1 of 1

produced by ESlog.ESdat.net on 22 Apr 2022

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

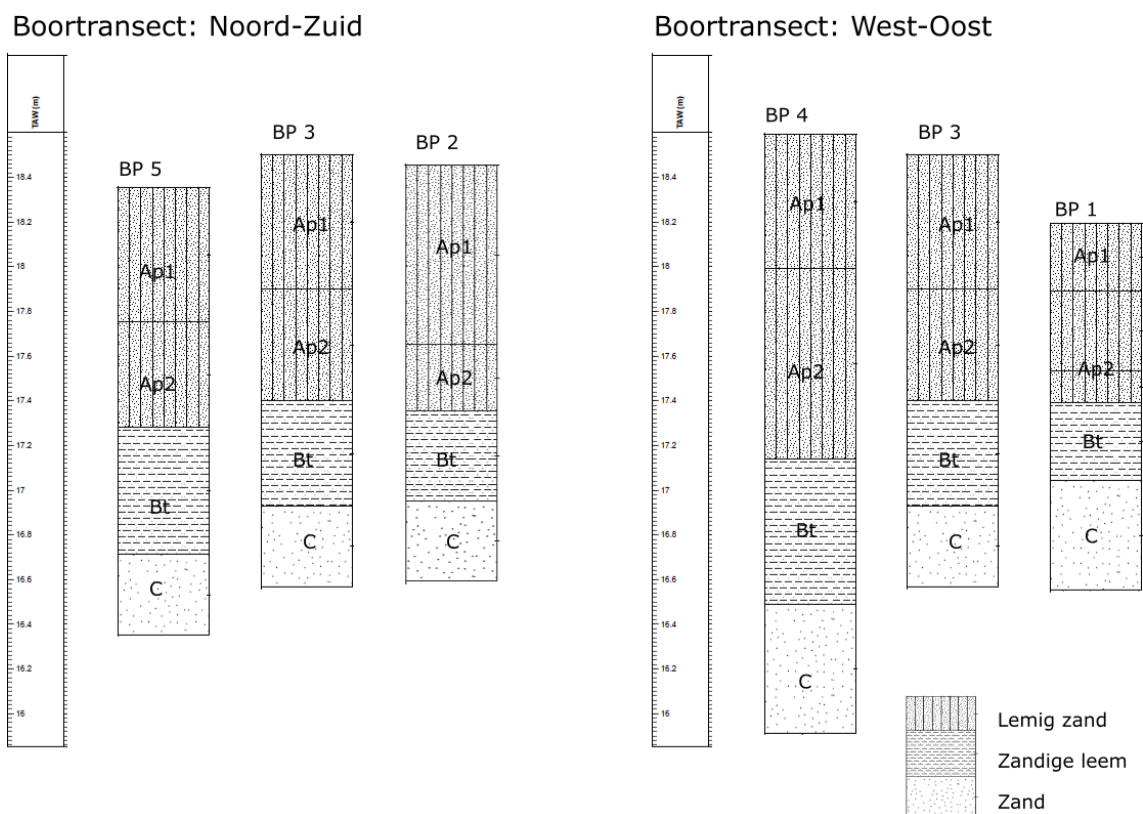
Landschappelijke boring Harelbeke - Rijksweg 33

Projectcode 2022D207 Project sigel HAR-RIJ		Maximale boordiepte 2.7m Boordiameter 7cm Boortype Edelman
Boornummer Bp 5		Registratie door MVE Controle door David Janssens
TAW (m)	Diepte (m)	Boring
18.2	0.2	Ap1: Bruin leemig zand met veel baksteenfragmenten en stenen
18	0.4	
17.8	0.6	Ap2: Bruin tot lichtbruin leemig zand met weinig baksteenfragmenten
17.6	0.8	
17.4	1	Bt: Licht oranjebruine zandige leem tot leem met weinig roestverschijnselen
17.2	1.2	
17	1.4	C: Geel zand met weinig gleyverschijnselen en mangaanspikkels
16.8	1.6	
16.6	1.8	
16.4	2	
16.2	2.2	
16	2.4	
15.8	2.6	
15.6		

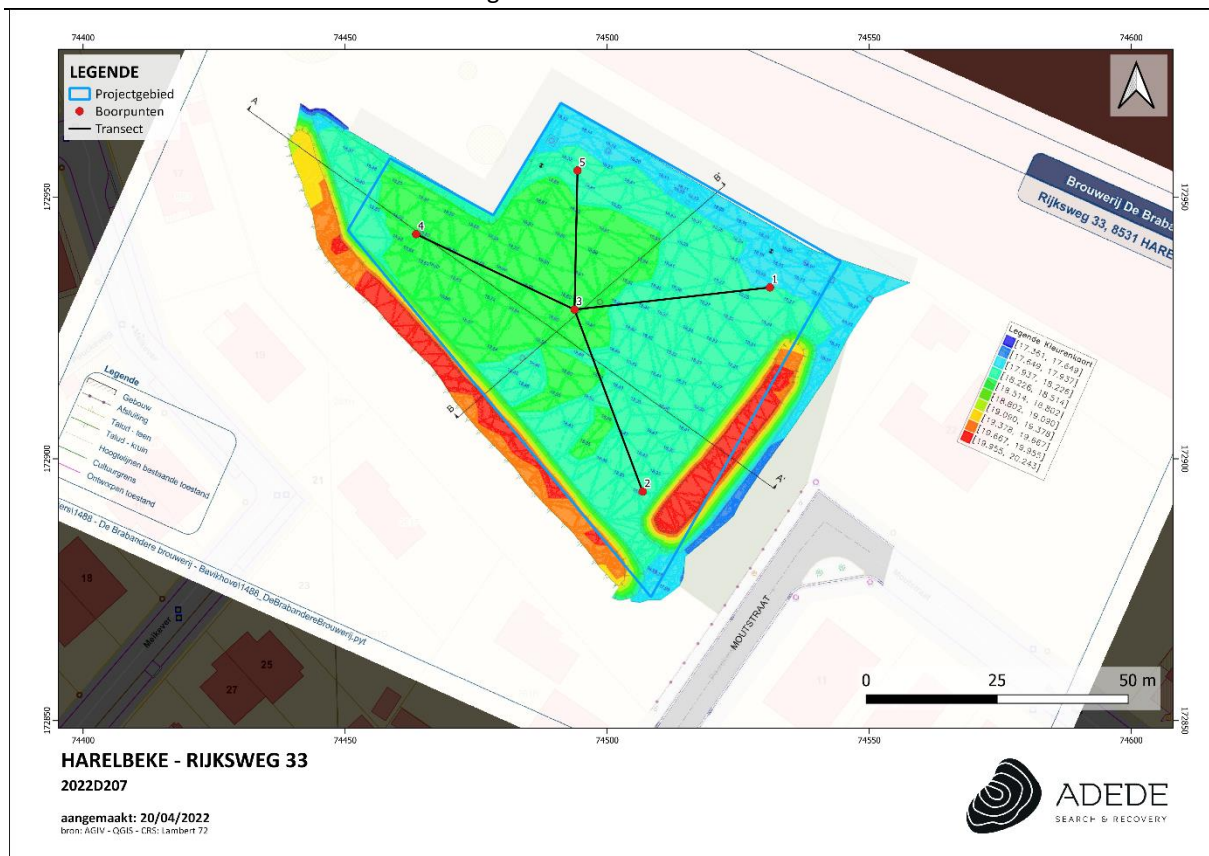
Page 1 of 1

produced by ESlog.ESdat.net on 22 Apr 2022

4.4.3 Boortransecten

Figuur 25. Boortransecten.

Figuur 26. Locaties boortransecten op het opmetingsplan van de bestaande toestand.

4.5 Interpretatie landschappelijk booronderzoek

Zoals reeds vermeld wordt op de bodemtypekaart Pbaz weergegeven als bodemtype voor het projectgebied. Er werden geen uitlogingshorizonten aangetroffen. De onderliggende Bt-horizont is wel over het volledige terrein aanwezig. In dit opzicht stemmen de observaties van de bodem sterk overeen met de waargenomen bodems bij de opgraving ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. Wanneer de profielen uit de opgraving vergeleken worden met de resultaten van het booronderzoek valt meteen op dat de grootste verschillen te zien zijn in de Ap-horizont. Bij de opgraving was de Ap-horizont ongeveer 40 tot maximaal 60cm dik, bij het booronderzoek werden Ap-horizonten vastgesteld die dubbel zo dik waren.

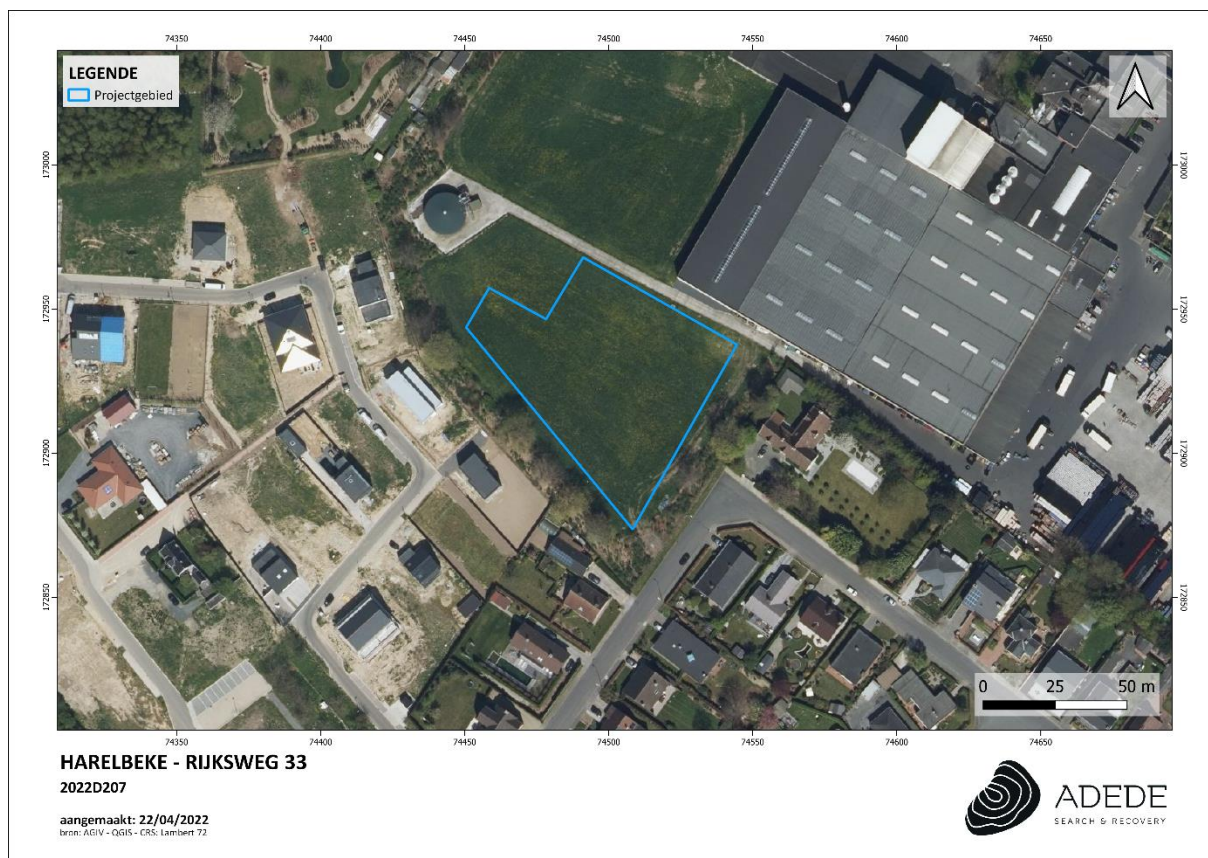
Figuur 27. Bodemprofiel 5 uit opgraving ten zuidwesten²⁵.

De natuurlijke horizonten worden binnen het projectgebied afgedekt door 2 Ap-horizonten met een gezamenlijke dikte van 80 tot 145cm. De Ap-horizont is dus veel dikker dan aangegeven wordt op de bodemtypekaart. De puinrijke Ap-horizont valt te interpreteren als **ophogingspakket**.

Een mogelijke verklaring voor deze ophoging kan gevonden worden in de discrepantie tussen het DHM en het opmetingsplan dat eerder al aangehaald werd (zie 3.1). Het verschil tussen de twee wijst op een ophoging van 50 tot 70cm.

Een ander ondersteunend element voor deze hypothese is te vinden in de luchtfoto's van het projectgebied. Het gaat om het verschil tussen de luchtfoto's uit 2015 en 2016. Op de luchtfoto uit 2015 is te zien dat het gebouw ten noorden van het projectgebied nog niet gebouwd werd en dat het projectgebied ingenomen wordt door grasland zoals op alle voorgaande luchtfoto's. Die situatie verandert echter in 2016 bij de bouw van het bijkomende gebouw in het noorden. De ophoging is mogelijks afkomstig van de uitgraving aldaar.

²⁵ Bruggeman et al. 2013, 15, fig 8.

Figuur 28. Luchtfoto uit 2015.

Figuur 29. Luchtfoto uit 2016.

4.6 Onderzoeksvragen

- **Wat is de geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van de ondergrond in het plangebied?**

De tertiaire sedimenten werden niet bereikt. De boringen zijn gelegen in de zandige tot siltige eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holocene.

Zoals reeds vermeld wordt op de bodemtypekaart Pbaz weergegeven als bodemtype voor het projectgebied. Er werden geen uitlogingshorizonten aangetroffen. De onderliggende Bt-horizont is wel over het volledige terrein aanwezig. De natuurlijke horizonten worden afgedekt door 2 Ap-horizonten met een gezamenlijke dikte van 80 tot 145cm. De puinrijke Ap- horizont valt mogelijk te interpreteren als ophogingspakket. De volgende bodemsequentie, Ap1-Ap2-Bt-C, komt dus voor in alle boringen.

- **In hoeverre is deze opbouw nog intact?**

Er kan gesteld worden dat de natuurlijke bodem een vrij intact profiel vertoont de Bt-horizont is overal nog aanwezig. Wel dient opgemerkt te worden dat de bodems sterk opgehoogd zijn.

- **Bevinden zich archeologisch relevante afzettingen in het plangebied?**

De top van de natuurlijke bodem (Bt-horizont) kan artefacten uit de steentijden herbergen, sporenarcheologie kan zich hierin ook nog aftekenen.

- **Zo ja, op welke diepte ten opzichte van het maaiveld?**

De natuurlijke horizonten worden afgedekt door 2 Ap-horizonten met een gezamenlijke dikte van 80 tot 145cm. De moederbodem bevindt zich op een diepte van 115cm tot 210cm onder het maaiveld.

- **Alhoewel niet tot doel van het landschappelijk bodemonderzoek, zijn er desondanks toch archeologische indicatoren aangetroffen?**

Neen.

- **In welk opzicht kan op basis van het veldonderzoek de archeologische verwachting worden bijgesteld?**

De archeologische verwachting blijft ongewijzigd.

- **In hoeverre worden de (mogelijk aanwezige) archeologische waarden bedreigd door toekomstige planontwikkeling?**

De toekomstige planontwikkeling houdt eerst en vooral een afvlakking en afgraving van het terrein in tot 50cm onder de ontworpen toestand. Om zeker te zijn dat eventueel aanwezige archeologie niet geraakt wordt dient hier nog een buffer van 30cm bijgeteld te worden. Het talud in het zuiden blijft behouden en wordt verder opgehoogd, dit heeft echter geen invloed op het bodemarchief. Het talud in het oosten wordt weggegraven.

Door de recente ophoging die resulteerde in zeer dikke Ap-horizonten (80 tot 145cm dik, met een gemiddelde dikte van 110cm) kan gesteld worden dat voldoende buffer aanwezig is boven de archeologisch relevante lagen. De locatie met de dunste Ap-horizont is al lager gelegen, waardoor de afgravingen hier minder ingrijpend zullen zijn en eveneens voldoende buffer aanwezig is. (Mogelijk aanwezige) archeologische waarden worden dus niet bedreigd door de geplande werken.

5 Besluit

In het kader van de aanvraag tot een omgevingsvergunning voor aanleg van verhardingen aan Brouwerij de Brabandere in Harelbeke, werd door ADEDE bv een bureaustudie uitgevoerd in het kader van het opstellen van een archeologische nota met uitgesteld traject.

Het doel van dit onderzoek is driedelig. Allereerst wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Vervolgens wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten slotte wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Op basis van beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan-of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Het plangebied ligt op een hoogte tussen 18 m en 17,6 m TAW - waarbij het terrein een eerder vlak verloop kent. Relatief recent is het terrein opgehoogd naar 18,1-18,7m TAW. Het projectgebied ligt in de Vlaamse zandleemstreek in de vlakte van de Leie. Dit is een relatief brede vlakte gelegen in de Vlaamse Vallei waarin de Leie en haar zijrivieren/zijbeken stromen richting het noordoosten. Ten noorden van het projectgebied stroomt de Vaarnewijkbeek die 1,4 km ten oosten uitmondt in de Leie. 75 m ten noorden van de Rijksweg ontspringt de Vondelbeek die 1,5 km ten noordoosten van het projectgebied uitmondt in de Hazebeek. De Hazebeek mondt uit in de Leie. Het projectgebied is gelegen op een iets hoger gelegen deel van het landschap tussen de Vaarnewijkbeek en de Leie. Gezien de nabijgelegen waterlopen en de locatie van het projectgebied op een verhevenheid in het paleoreliëf kan op basis van de landschappelijke situering een algemene verwachting vooropgesteld worden met betrekking tot de steentijden.

De CAI-locaties in de omgeving helpen om een verdere verwachting te bepalen naar mogelijke archaeologica op het projectgebied. Aan de hand van de besproken gekende archeologische vindplaatsen mag geconcludeerd worden dat het projectgebied binnen een zone ligt met een hoog archeologisch potentieel. In totaal zijn er drie plaatsen rondom het projectgebied binnen een radius van 1km gekend waar steentijdvondsten zijn vastgesteld (ook vlak aan het projectgebied). Voor de metaaltijden en de Romeinse periode zijn vijf vindplaatsen gekend. Hierbij mag er speciale aandacht uit gaan naar CAI 164933 op minder dan 100m van het projectgebied dat elementen van meerdere erten attesteert. De middeleeuwse periode is met negen locaties ook goed vertegenwoordigd waarbij verschillende sites met walgracht zijn herkend doormiddel van erfgoed- en/of cartografische studies. Ten slotte zijn er ook nog 7 locaties met vondsten uit meer recente perioden. Belangrijk

hierbij te vermelden is CAI 226921 dat een Frans militair kampement uit 1744 behandelt gelegen in de directe omgeving van het projectgebied.

Op basis van de cartografische bronnen beschikbaar vanaf de 18e eeuw kan vastgesteld worden dat het volledige gebied tot op heden geen bebouwing heeft gekend en enkel gebruik kende als akker – en/of weideland. Dit verhaal zet zich verder in de bespreking van de luchtfoto's. Hierdoor is de negatieve impact op het eventueel aanwezige bodemarchief vermoedelijk beperkt gebleven tot de ploeglaag. Echter valt dit louter via een bureaustudie niet met absolute zekerheid te staven.

Concreet kunnen we voor de verwachting van archeologische sporen/restanten het volgende stellen. Voor steentijden is de verwachting algemeen gezien de ligging van het projectgebied en de CAI's in de buurt (waaronder silexvondsten op slechts 100m van het projectgebied). Volgens de bureaustudie is het projectgebied minstens sinds de 18^e eeuw in gebruik geweest als akker- en weideland. Door een tekort aan bronnen hebben we voor vroegere periodes weinig uitsluitsel over de mogelijke activiteiten binnen de contouren van het projectgebied. Gezien de vele CAI-vondsten in de buurt kunnen we echter wel nog steeds een hoge verwachting vooropstellen voor de metaaltijden en zeker de Romeinse tijd. Verder geldt gezien de dichtstbijzijnde archeologische opgraving eveneens een hoge verwachting voor de middeleeuwen. Voor latere perioden dient voornamelijk aandacht uit te gaan naar mogelijke archaeologica met betrekking tot het Frans militair kampement van 1744.

Gezien de archeologische verwachting, de geplande werken en de daarmee gepaard gaande mogelijke verstoring van het bodemarchief is het aangewezen om vooreerst de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen (door bvb. ploegen of de bouw van de brouwerij) binnen het projectgebied te achterhalen aan de hand van een landschappelijk bodemonderzoek. Het bijkomend doel van dit landschappelijk booronderzoek is om te bepalen of er bodems voorkomen waar in situ steentijdsites bewaard kunnen zijn en deze zones af te bakenen. Dit landschappelijk bodemonderzoek werd uitgevoerd op 20 april 2022. Op basis van de uitgevoerde boringen kan gesteld worden dat de natuurlijke bodem een vrij intact profiel vertoont de Bt-horizont is overal nog aanwezig. Er werden geen uitlogingshorizonten aangetroffen. Wel dient opgemerkt te worden dat de bodems sterk opgehoogd zijn, tijdens het bodemonderzoek werd vastgesteld dat de gemiddelde diepte van de relevante archeologische lagen 110cm bedraagt (met twee uitschieters naar 145cm). Op basis van het onderzoek bleef de hierboven vernoemde archeologische verwachting ongewijzigd. De ophoging van het terrein beschermt deze mogelijk aanwezige waarden tegen de geplande bodemingrepen.

De geplande werken bestaan uit het aanleggen van een deel betonverharding (3079m²) en een deel waterdoorlatende verharding in de vorm van een parkeerzone in grasdallen (1770m²). Er worden

geen gebouwen/constructies geplaatst. Ten slotte wordt het zuidelijke talud aangevuld met ca. 1m of 270m³ grond. De oostelijke reeds bestaande talud zal volledig afgegraven worden. Hiervoor zullen afgravingen gebeuren over zo goed als het gehele projectgebied tot 0,50m onder de rand van het beton, goed voor ca. 4357m³. Op het terrein is op heden een helling/niveaueverschil naar de achterzijde toe waardoor dit betekend dat er gemiddeld ca. 80cm-MV grond zal uitgegraven moeten worden.

Door de recente ophoging die resulteerde in zeer dikke Ap-horizonten (tot 145cm dik, met een gemiddelde dikte van 110cm) kan gesteld worden dat voldoende buffer aanwezig is boven de archeologisch relevante lagen. De locatie met de dunste Ap-horizont is al lager gelegen, waardoor de afgravingen hier minder ingrijpend zullen zijn en eveneens voldoende buffer aanwezig is. (Mogelijk aanwezige) archeologische waarden worden dus niet bedreigd door de geplande werken. Derhalve acht ADEDE bv verder archeologisch onderzoek dan ook niet nodig.

6 Bibliografie

6.1 Archeologienota's

<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/18612>

<https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/19231>

<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/20153>

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/16566>

Bruggeman J., Cleda B., Dierckx L., Reyns N. 2013: Archeologische opgraving Kuurne- Pouckeweg (De Vlasschuur), Rapporten All-Archeo bvba 129, Bornem.

6.2 Websites

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<https://bib.kuleuven.be>

<http://www.ngi.be>

<https://loket.onroerenderfgoed.be>

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<http://www.cartesius.be>

www.geopunt.be

www.geoportaal.be

www.dov.vlaanderen.be

7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.....	- 15 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 16 -
Figuur 3. Situering van het projectgebied op het opmetingsplan.....	- 17 -
Figuur 4. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	- 18 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 19 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 20 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 21 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 22 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 23 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 24 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 25 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 34 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 36 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 37 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	- 38 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	- 39 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	- 40 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2000-2003.	- 41 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de meest recente luchtfoto.....	- 42 -
Figuur 20. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 49 -
Figuur 21. Boorplan uitgevoerde boringen op recente luchtfoto.....	- 50 -
Figuur 22. Situatie van het projectgebied voor aanvang van het vooronderzoek (zicht op het zuiden). -	
51 -	
Figuur 23. Situatie van het projectgebied voor aanvang van het vooronderzoek (zicht op het	
noorden).....	- 52 -
Figuur 24. Weergaven van de aangetroffen bodemopbouw op de bodemtypekaart.....	- 53 -
Figuur 25. Boortransecten.....	- 61 -
Figuur 26. Locaties boortransecten op het opmetingsplan van de bestaande toestand.	- 61 -
Figuur 27. Bodemprofiel 5 uit opgraving ten zuidwesten.....	- 62 -
Figuur 28. Luchtfoto uit 2015.....	- 63 -
Figuur 29. Luchtfoto uit 2016.....	- 63 -

